

Міністерство охорони здоров'я України
Полтавський державний медичний університет

Кафедра анатомії людини

«УЗГОДЖЕНО»

Гарантом освітньо-професійної
програми «Стоматологія»
«28» серпня 2024 року

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Головою вченої ради медичного
факультету №1
Протокол від 28 серпня 2024 р. №1

СИЛАБУС

АНАТОМІЯ ЛЮДИНИ

Обов'язкова

рівень вищої освіти
галузь знань
спеціальність
кваліфікація освітня
кваліфікація професійна
освітньо-професійна програма
форма навчання
курс(и) та семестр(и) вивчення
навчальної дисципліни

другий (магістерський)
22 «Охорона здоров'я»
221 «Стоматологія»
магістр стоматології
лікар-стоматолог
Стоматологія
денна
1 курс
1 – 2 семестри

«УХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри анатомії людини
Протокол від 28 серпня 2024 р. №1

ДАНІ ПРО ВИКЛАДАЧІВ, ЯКІ ВИКЛАДАЮТЬ НАВЧАЛЬНУ ДИСЦИПЛІНУ

Прізвище, ім'я, по батькові викладачів, науковий ступінь, учене звання	Гринь Володимир Григорович- д.мед.н., професор Шерстюк Олег Олексійович – д.мед.н., професор Костиленко Юрій Петрович - д.мед.н., професор Тихонова Олеся Олександрівна - к.мед.н., доцент Тарасенко Яна Альбертівна - к.мед.н., доцент Свінцицька Наталія Леонідівна - к.мед.н., доцент Устенко Роман Леонідович- к.мед.н., доцент Пілюгін Андрій Валентинович - к.мед.н., доцент Білаш Валентина Павлівна- к.біол.н., доцент Федорченко Ігор Леонідович – викладач, PhD
Профайл викладача (викладачів)	https://www.pdmu.edu.ua/fakultets/med/kafedry/anatomy/workers
Контактний телефон	609611
E-mail:	anatomy@pdmu.edu.ua
Сторінка кафедри на сайті УМСА	https://www.pdmu.edu.ua/fakultets/med/kafedry/anatomy

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обсяг навчальної дисципліни

Кількість кредитів / годин – **11,0 / 330,0**, із них:

Лекції (год.) - **44**

Практичні заняття (год.) - **132**

Самостійна робота (год.) - **154**

Вид контролю – **екзамен**

Політика навчальної дисципліни

Загальні засади, на яких ґрунтується політика вивчення анатомії людини: дотримання суб'єктами освітнього процесу (здобувачами освіти й науково-педагогічними працівниками) принципів академічної доброчесності, які передбачають відмову від списування в будь-якій формі, об'єктивне оцінювання результатів навчання, обов'язкове посилення на джерела інформації тощо; залучення здобувачів освіти до академічної культури й наукової діяльності; формування рівня теоретичних знань, умінь, практичних навичок, способів мислення, необхідних для майбутньої професійної діяльності; популяризація загальнолюдських, національних і професійних цінностей; ознайомлення здобувачів освіти з основами медичної етики й деонтології; пропагування здорового способу життя; створення умов для підтримання суб'єктами освітнього процесу позитивного іміджу та ділової репутації ПДМУ у вітчизняному й зарубіжному освітньо-науковому просторі; створення умов для особистісного розвитку здобувачів освіти,

реалізації їх інтелектуальних і когнітивних здібностей; формування гуманістичного світогляду, толерантності, мультикультурності.

Під час проведення практичних занять та лекцій з навчальної дисципліни «Анатомія людини» здобувачі вищої освіти повинні дотримуватись наступних зобов'язань:

- бути чесними;
- поважно ставитися до викладачів, співробітників та здобувачів вищої освіти університету;
- нести відповідальність за свої дії і наслідки, до яких вони призводять;
- відвідувати всі заняття згідно з розкладом, якщо немає документального підтвердження поважної причини їх пропуску;
- приходити на заняття вчасно і не залишати аудиторії без дозволу викладача;
- виконувати всі академічні завдання і роботи у визначені терміни;
- активно готуватися до занять і брати участь в роботі під час занять, при цьому даючи можливість іншим студентам робити свій внесок у навчальний процес;
- дотримуватися законодавства, моральних та етичних норм поведінки;
- оволодівати знаннями, практичними навичками, професійною майстерністю;
- бережно ставитися до майна кафедри та до навчальних препаратів (вологих, кісткових та інш);
- дотримуватися санітарно-гігієнічних норм;
- вчасно інформувати адміністрацію кафедри про обставини, які перешкоджають виконанню обов'язків здобувачами освіти або роблять їх неможливим;
- дотримуватися університетської форми (білий халат, капелюшок);
- категорично заборонено користуватися телефоном у приміщеннях кафедри для фото- та відеозйомки, без дозволу співробітників кафедри.

Система заохочень: здобувачі освіти – переможці II етапу Всеукраїнської студентської олімпіади (міжнародних олімпіад) з анатомії людини за клопотанням кафедри перед деканатом отримують додаткові бали (20); здобувачі освіти – учасники наукової групи, які демонструють високі особисті наукові досягнення, можуть претендувати на отримання автоматом найвищого бала за СПА з анатомії людини. Політика у сфері оцінювання всіх видів навчальних досягнень здобувачів освіти ґрунтується на принципах прозорості, об'єктивності, відкритості. Кафедра дотримується неухильного курсу щодо студентоцентрованого навчання, практичної реалізації принципів індивідуалізації і диференціації в навчанні, а також викорінення будь-яких проявів суб'єктивізму й заангажованості щодо оцінювання.

При організації освітнього процесу на кафедрі анатомії людини ПДМУ викладачі, здобувачі освіти, діють відповідно до:

- Положення про організацію освітнього процесу в Полтавському державному медичному університеті
- Положення про академічну доброчесність здобувачів вищої освіти та співробітників Полтавського державного медичного університету
- Правил внутрішнього розпорядку для студентів ПДМУ
- Положення про організацію самостійної роботи студентів в Полтавському державному медичному університеті
- Положення про порядок формування індивідуальних освітніх траєкторій здобувачами освіти ПДМУ

Загальні положення політики викладені в нормативних документах за посиланням <https://pdmu.edu.ua/n-process/department-npr/normativni-dokumenti>

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Навчальна дисципліна «Анатомія людини»: наука про форму, будову, походження та розвиток органів, систем і організму людини в цілому. Предмет вивчення дисципліни «Анатомія людини» для стоматологів являє собою адаптовану до потреб медицини класичну модель університетського курсу, який передбачає набуття кожним студентом знань у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання при подальшому вивченні інших фундаментальних наук медицини, та у практичній діяльності лікаря. Колектив кафедри анатомії людини ПДМУ представлений висококваліфікованим професорсько-викладацьким складом. Колектив нашої кафедри має міцні традиції та багатий досвід навчальної та виховної роботи серед студентської молоді. Специфікою навчальної дисципліни «Анатомія людини» є той момент, що повноцінне навчання можливе лише при використанні макропрепаратів. Тому саме, справжньою родзинкою кафедри є музей анатомічних препаратів! Анатомічний музей – це не тільки зібрання анатомічних препаратів, але й місце проведення практичних занять. Останнім часом, коли існує досить мала можливість працювати з трупним матеріалом, виготовляти вологі препарати, музей, як ніколи, відіграє велику роль у навчальному процесі. Це єдине місце, де студент-медик має можливість побачити орган у природному вигляді. Про наш музей знають не лише у стінах університету, а й за його межами. Школярі міста, області та студенти інших вищих і середніх навчальних закладів часто приходять на оглядові та тематичні екскурсії, за рік проводиться до 30-40 екскурсій. Особливу зацікавленість музей викликає в абітурієнтів під час проведення Дня відкритих дверей. Треба також звернути увагу на те, що демонстрація наслідків впливу шкідливих звичок на організм людини та майбутнього потомства спонукає молодь замислитися над своїм способом життя. Музей також орієнтовано на проведення занять студентів – біологів інших ВНЗ. Про наш музей знають і за кордоном, за останні роки нас відвідали громадяни

Угорщини, Австралії, Ізраїлю, Італії, Німеччини, Англії, Канади, Ірану, Йорданії, Індії про що свідчать схвальні відгуки у журналі відвідувань.

На сьогодні на кафедрі анатомії людини новітні освітні технології посіли чільне місце в організації навчального процесу. Активно використовуються комп'ютерна інтерактивна VR-технологія завдяки використанню мобільного мультимедійного комплексу «ОНІКО». Він дозволяє створити іммерсивне інтерактивне середовище для здобувачів освіти, які вивчають анатомію людини. Перевагами використання VR - технологій при вивченні анатомії людини є : необмежена кількість зразків для віртуального «препарування», можливість дослідження «живих» систем та прицільна робота з окремими анатомічними об'єктами. VR -технології пропонують захоплюючий досвід вивчення анатомії людини й надають можливість досліджувати та маніпулювати реалістичними анатомічними структурами поблизу, з усіх боків та у найдрібніших деталях.

Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни (міждисциплінарні зв'язки)

Пререквізити. Вивчення анатомії людини базується на вивченні студентами медичної біології, гістології, цитології і ембріології, біофізики, латинської мови, етики, філософії, екології та інтегрується з цими дисциплінами.

Постреквізити. Навчальна дисципліна «Анатомія людини» закладає основи для вивчення студентами нормальної та патологічної фізіології, патологічної анатомії, клінічної анатомії і оперативної хірургії , деонтології, пропедевтики клінічних дисциплін (пропедевтика терапевтичної стоматології, пропедевтика хірургічної стоматології; пропедевтика дитячої терапевтичної стоматології;пропедевтика ортопедичної стоматології; пропедевтика дитячої хірургічної стоматології; пропедевтика внутрішньої медицини) та формування умінь застосовувати знання з анатомії людини в процесі подальшого вивчення усіх клінічних дисциплін (терапевтична стоматологія; хірургічна стоматологія; ортопедична стоматологія; ортодонтія та ін.) і в майбутній професійній діяльності.

Мета та завдання навчальної дисципліни:

1.1.Метою викладання навчальної дисципліни є набуття кожним студентом знань з анатомії у світі природничо-наукових уявлень про будову і функції організму людини в цілому, вміння використовувати набуті знання при подальшому вивченні інших фундаментальних наук медицини, та у практичній діяльності лікаря.

1.2.Основними завданнями вивчення дисципліни «Анатомія людини» як науки є системний підхід до опису форми, будови органів, положення (топографії) частин та органів тіла в єдності з виконуваними функціями з урахуванням вікових, статевих та індивідуальних особливостей людини.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

-аналізувати інформацію про будову тіла людини, системи, що його складають, органи і тканини;

- визначити топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем людини;
- тракувати закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини, варіанти мінливості органів, вади розвитку;
- інтерпретувати статеві, вікові та індивідуальні особливості будови організму людини;
- передбачати взаємозалежність і єдність структур і функцій органів людини їх мінливість під впливом екологічних факторів;
- визначати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- демонструвати володіння морально-етичними принципами ставлення до живої людини та її тіла як об'єкта анатомічного та клінічного дослідження.

Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (інтегральна, загальні, спеціальні)

Згідно з вимогами ОПП дисципліна забезпечує набуття студентами *компетентностей*:

• **інтегральна:**

- Здатність розв'язувати складні задачі та проблеми в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення досліджень і/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

• **загальні:**

- **ЗК1.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- **ЗК2.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК3.** Здатність застосовувати знання у практичній діяльності.
- **ЗК4.** Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
- **ЗК5.** Здатність спілкуватися англійською мовою.
- **ЗК6.** Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- **ЗК15.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
- **ЗК16.** Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

• **спеціальні (фахові, предметні):**

- **СК1.** Спроможність збирати медичну інформацію про пацієнта і аналізувати клінічні данні.
- **СК2.** Спроможність інтерпретувати результат лабораторних та інструментальних досліджень.

- **СКЗ.** Спроможність діагностувати: визначати попередній, клінічний, остаточний, супутній діагноз, невідкладні стани.
- **СК8.** Спроможність виконувати медичні та стоматологічні маніпуляції.
- **СК11.** Спроможність до визначення тактики, методів та надання екстреної медичної допомоги.

Програмні результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (ОПП):

ПРН 1. Виділяти та ідентифікувати провідні клінічні симптоми та синдроми (за списком 1); за стандартними методиками, використовуючи попередні дані анамнезу хворого, дані огляду хворого, знання про людину, її органи та системи, встановлювати вірогідний нозологічний або синдромний попередній клінічний діагноз стоматологічного захворювання (за списком 2).

ПРН 2. Збирати інформацію про загальний стан пацієнта, оцінювати психомоторний та фізичний розвиток пацієнта, стан органів щелепно-лицевої ділянки, на підставі результатів лабораторних та інструментальних досліджень оцінювати інформацію щодо діагнозу (за списком 5).

ПРН 14. Аналізувати та оцінювати державну, соціальну та медичну інформацію з використанням стандартних підходів та комп'ютерних інформаційних технологій.

ПРН 21. Виконувати медичні маніпуляції на підставі попереднього та/або остаточного клінічного діагнозу (за списками 2, 2.1) для різних верств населення та в різних умовах (за списком 6).

ПРН 25. Знати та розуміти фундаментальні і клінічні біомедичні науки на рівні, достатньому для вирішення проблем в галузі охорони здоров'я за спеціальністю «Стоматологія» у професійній діяльності або в процесі навчання.

Результати навчання для дисципліни:

по завершенню вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати:

- форму та будову органів, об'єднаних у системи;
- форму і будову кісток (systema skeletale);
- з'єднань кісток (systema articulare);
- м'язи (systema musculare);
- нутрощі (systema digestorium, respiratorium, urinarium, genitalia);
- центральну та периферійну нервову систему (у тому числі автономний відділ периферійної нервової систем (systema nervorum);
- органи внутрішньої секреції (glandulae endocrinae);
- органи та утвори імунної системи;
- лімфоїдну систему (systema lymphoideum);
- органи чуття (systema sensuum);
- загальний покрив (integumentum commune);

- серцево-судинна (systema cardiovasculare);
- взаємне розміщення органів, судин, нервів у різних ділянках тіла, що має велике значення для хірургії;
- вікові та статеві аспекти анатомічних особливостей індивідуального розвитку людини на різних етапах онтогенезу;
- закономірності пренатального та раннього постнатального розвитку органів людини, варіантів мінливості органів, вад розвитку.

вміти:

- демонструвати і описувати анатомічну будову органів, систем органів людини;
- визначати на анатомічних препаратах топографо-анатомічні взаємовідносини органів і систем органів людини;
- вміти оцінювати вікові, статеві та індивідуальні особливості будови органів людини;
- вміти оцінювати вплив соціальних умов та праці на розвиток і будову організму людини;
- вміти застосовувати латинські анатомічні терміни та їх українські еквіваленти відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури (Сан-Пауло, 1997; Київ, 2010).

Тематичний план лекцій із зазначенням основних питань, що розглядаються на лекції

№№/зп	Назва теми	Кількість годин
1	<i>Вступ до анатомії. Українська анатомічна школа. Анатомія як наука. Предмет і зміст анатомії людини. Методи дослідження. Універсальні поняття в анатомії.</i> 1.Анатомія людини – наука про форму і будову, походження і розвиток організму людини, його органів та систем. 2.Основні сучасні напрямки розвитку анатомії – вікова анатомія, порівняльна анатомія, пластична анатомія, антропологія, екологічна анатомія та ін. 3.Основні методи дослідження в анатомії – візуальне дослідження, антропометричні дослідження, препарування, макро-мікроскопічні дослідження. 4.Сучасні методи дослідження в анатомії: рентгенанатомічні методи, комп’ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія (МРТ), ультразвукове дослідження (УЗД), ендоскопія та ін. 5. Анатомічна термінологія. 6. Вісі та площини тіла людини.	2
2	<i>Загальна анатомія скелета людини (загальна</i>	

	остеологія). Розвиток та класифікація кісток. Кістка як поліфункціональний орган. 1. Загальні дані про скелет. Первинні і вторинні кістки. Класифікація кісток. Кістка, як орган. 2. Компактна й губчаста кісткові речовини, їх будова. Хімічний склад, фізичні і механічні властивості кістки. Будова трубчастої кістки: її частини. Особливості будови кістки в дитячому, юнацькому, зрілому, літньому і старечому віці. Кістки в рентгенівському зображенні. 3. Кістки осевого скелету: хребці, груднина, ребра. 4. Кістки додаткового скелету: кістки поясу та вільної верхньої кінцівки; кістки поясу та вільної нижньої кінцівки.	2
3	Теоретичні передумови до вивчення видів з'єднання кісток. Класифікація безперервних та перервних з'єднань. 1. Класифікація з'єднань між кістками. 2. Види синартрозів: волокнисті з'єднання (синдесмози). 3. Хрящові з'єднання (синхондрози) – постійні, тимчасові, гіалінові, волокнисті, симфіз. 4. Діартрози (синовіальні з'єднання, суглоби): визначення, основні ознаки суглоба, їх характеристика. Додаткові компоненти суглобів. 5. Класифікація суглобів за будовою, формою суглобових поверхонь, за функцією. Прості, складні, комплексні і комбіновані суглоби: їх характеристика. Види рухів і їх аналіз (вісі рухів, площини рухів). 6. Скронево-нижньощелепний суглоб: будова, біомеханіка рухів. Вікові особливості, аномалії розвитку.	
4	Морфо-функціональна анатомія черепа. 1. Загальна характеристика черепа. Рентгенанатомія черепа. 2. Мозковий відділ черепа. Будова кісток, що утворюють мозковий череп: лобової, потиличної, тім'яної. Вікові й статеві особливості будови черепа. Варіанти та аномалії розвитку кісток черепа. 3. Кістки лицевого черепа. Верхня і нижня щелепи: будова, аномалії розвитку. Контрфорси. 4. Кісткове піднебіння: будова, аномалії розвитку. 5. Топографоанатомічні, вікові і статеві особливості кісток зубощелепного апарату. 6. Очна ямка, кісткова основа носової порожнини, кісткове піднебіння, приносові пазухи, їх сполучення.	2

	7.Латеральна норма черепа: скронева, підскронева, крилопіднебінна ямки черепа, їх сполучення з топографічними утвореннями черепа. 8. Склепіння черепа, зовнішня та внутрішня поверхні основи черепа. Передня, середня і задня черепні ямки. 9.Череп в цілому. Контрфорси черепа. 10.З'єднання кісток черепа: класифікація. 11.Синдесмози черепа: шви, їх види і характеристика. 12.Синхондрози черепа: їх види, характеристика, вікові особливості 13.Суглоби черепа: скронево-нижньощелепний суглоб ,будова. 14. Вікові особливості з'єднання черепа: тім'ячка, їх види, будова, терміни скостеніння. Статеві особливості черепа. 15.Краніометрія.	
5	<i>Огляд будови м'язової системи. М'язи та топографія голови, шиї.</i> 1.М'яз як орган – визначення. 2.Сухожилки, апоневрози. Допоміжні апарати м'язів. 3.Основні дані про силу і роботу м'язів; поняття про важелі. 4.Початок і прикріплення м'язів: їх функціональна характеристика. 5.Класифікація м'язів: за розвитком, топографією, формою, розмірами, напрямком м'язових волокон, функцією та ін. 6.Джерела розвитку м'язів тулуба, голови, шиї, верхніх та нижніх кінцівок. 7. Класифікація м'язів голови. М'язи голови, м'язи лиця: будова, функції. Жувальні м'язи: будова, функції. М'язова діафрагма порожнини рота. Вікові зміни. 8.Кістково-фасціальні простори голови. Клітковинні простори дна порожнини рота. Зв'язок клітковинних просторів ротової ділянки із клітковинними просторами суміжних ділянок, шляхи поширення гнійно-запальних процесів. 9.М'язи шиї: класифікація. 10.Поверхневі , середні і глибокі м'язи шиї, їх характеристика. 11.Фасції шиї: анатомічна класифікація і анатомо-топографічна класифікація. 12.Топографія шиї: ділянки, трикутники, простори. Клінічне значення.	2
6	<i>Введення в спланхнологію. Теоретичні передумови до</i>	

	вивчення травної системи людини. 1.Загальний план будови стінки трубчастих органів: слизова оболонка, м'язова оболонка, зовнішня оболонка. 2.Органоспецифічні риси будови слизової оболонки в залежності від функції органа. 3.Серозна оболонка: варіанти відношення органів до очеревини. 4.Загальні закономірності будови паренхіматозних органів. 5.Залози: їх класифікація, загальні принципи будови, функції. 6.Травна система: органи, функції. 7.Розвиток органів травного каналу. 8.Глотка, її топографія, частини, сполучення. Стравохід: топографія, частини, будова стінки. Звуження стравоходу. Шлунок: топографія, частини шлунка. 9.Тонка кишка, її відділи. Будова стінки тонкої кишки. Вікові особливості будови тонкої кишки. 10.Товста кишка: відділи. Будова стінки товстої кишки. Макроскопічні відміни будови тонкої і товстої кишки. Вікові особливості будови товстої кишки. 11.Печінка. Топографія, будова. Зв'язки печінки. Відношення до очеревини. Функції печінки. 12.Підшлункова залоза: частини, топографія, будова, функції. 13.Очеревина. Черевна порожнина, її вміст. Очеревинна порожнина, її вміст. 14.Аномалії і варіанти розвитку органів травного тракту.	2
7	Порожнина рота. Зубощелепний апарат. 1.Розвиток ротової порожнини та її похідних. Структурні механізми виникнення вад розвитку порожнини рота. 2.Ротова порожнина: її частини. Топографічна анатомія присінка рота. Стінки присінка рота і власне ротової порожнини, їх сполучення. Межі ротової ділянки. Топографічна анатомія верхньої та нижньої губ. Губи, щоки: будова, вади розвитку. 3.Піднебіння: тверде піднебіння, м'яке піднебіння, їх будова, аномалії розвитку. 4.Язик: частини, будова. Особливості будови слизової оболонки, м'язи язика. 5.Ротові залози: класифікація, їх розвиток. Малі слинні	2

	залози: класифікація, топографія, будова. Великі слинні залози: топографія, характеристика, будова, класифікація. 6. Топографічна анатомія власне порожнини рота. Топографія піднебіння, язика і ротових залоз, їх кровопостачання та інервація. 6.Зуби. Розвиток зубів. Частини зуба. Поверхні коронки. Загальна будова зубів. 7.Періодонт, підтримувальний апарат зуба (пародонт). Ясна. 8.Постійні зуби: їх формула, характеристика кожного вида зубів. Терміни прорізування постійних зубів. Аномалії і варіанти розвитку постійних зубів. 9.Тимчасові зуби: формули, особливості будови, терміни прорізування. Аномалії та варіанти розвитку тимчасових зубів. 10.Рентгенанатомія зубів. Прикуси. 11.Поняття про оклюзію, види оклюзії. Фізіологічні та патологічні прикуси. 12.Кровопостачання та інервація зубів верхньої та нижньої щелеп.	
8	<i>Теоретичні передумови до вивчення дихальної системи людини. Клінічні аспекти.</i> 1.Дихальна система: органи, функції. 2.Верхні і нижні дихальні шляхи. Варіанти і аномалії розвитку органів дихальної системи. 3.Зовнішній ніс: частини, будова. Носова порожнина: присінок, носові ходи, приносіві пазухи (клінічні аспекти виникнення одонтогенних синуситів). Функціональні частини носової порожнини. Носова частина глотки. Вікові особливості носової порожнини. 4.Гортань. Топографія. Будова гортані. Вікові особливості гортані. 5.Трахея: частини, топографія, будова стінки. 6.Головні бронхи: топографія, будова стінки. Бронхіальне дерево. Вікові особливості трахеї і головних бронхів. 7.Легені: топографія, будова. Частки, сегменти, часточки легені. Ацинус. Вікові особливості легень. 8.Плевра. Пристінкова плевра і її топографічні частини. Нутрощева плевра. Порожнина плеври: вміст, заутки, їх функціональне значення. 9.Середостіння: визначення, межі. 10.Рентгенанатомія органів дихальної системи.	2
9	<i>Теоретичні передумови до вивчення сечової системи</i>	

	людини. 1.Сечова система: органи, функції. 2.Варіанти і аномалії розвитку органів сечової системи: нирок, сечоводів, сечового міхура і сечівника. 3.Нирка: топографія правої і лівої нирки. 4.Зовнішня будова нирки. Відношення нирки до очеревини. Оболонки нирки. Фіксуючий апарат нирки. Топографія елементів ниркової ніжки. 5.Внутрішня будова нирки. Сегменти нирки. Нефрон - структурно-функціональна одиниця нирки. Будова кровоносної системи нирки. 6.Сечові шляхи. Малі ниркові чашечки, великі ниркові чашечки, ниркова миска, будова стінки, функції. 7.Рентгенанатомія нирки. 8.Вікові особливості топографії і будови нирки. 9.Сечовід: частини, топографія, будова стінки, функція. Відношення до очеревини. Звуження сечоводу. 10.Сечовий міхур: форма, зовнішня будова, частини. 11.Особливості топографії у чоловіків і у жінок. 12.Будова стінки сечового міхура: особливості будови слизової оболонки, м'язової оболонки. 13.Відношення до очеревини (в залежності від функціонального стану). 14.Сечівник. Статеві особливості. Клінічне значення.	2
10	<i>Теоретичні передумови до вивчення статевих систем людини. Будова, аномалії розвитку. Клінічні аспекти.</i> 1.Розвиток статевої системи. 2.Чоловіча статева система: органи, функції. 3.Класифікація органів чоловічої статевої системи. Внутрішні чоловічі статеві органи. Варіанти і аномалії розвитку внутрішніх чоловічих статевих органів: яєчка, над'яєчка, сім'явиносна протока, сім'яного пухирця, передміхурової залози. 4.Вікові особливості внутрішніх чоловічих статевих органів. 5.Зовнішні чоловічі статеві органи. Аномалії розвитку. 6.Жіноча статева система: органи, функції. 7.Класифікація органів жіночої статевої системи. Внутрішні жіночі статеві органи. Варіанти і аномалії розвитку внутрішніх жіночих статевих органів: яєчників, маткових труб, матки, піхви. 8.Матка: топографія, форма, частини, будова стінки. Вікові особливості будови матки і варіанти її положення.	2

	9.Зовнішні жіночі статеві органи, вади і аномалії розвитку. 10.Промежина.	
11	<i>Теоретичні передумови до вивчення ендокринної системи.</i> 1.Загальні принципи будови залоз внутрішньої секреції, їх відмінності від екзокринних залоз. 2.Структурні механізми реалізації дії гормонів. 3.Класифікація ендокринних органів. 4.Центральний відділ ендокринної системи. Гіпофіз. Гіпоталамо-гіпофізарна нейросекреторна система (гіпоталамо-аденогіпофізарна і гіпоталамо-нейрогіпофізарна системи). 5.Шишкоподібна залоза (епіфіз). 6.Периферійні органи ендокринної системи (загруднинна залоза, щитоподібна залоза, прищитоподібні залози, надниркові залози, ендокринна частина підшлункової залози, статеві залози, їх будова, топографія, клінічне значення). 7.Особливості функціональної активності ендокринних органів в пренатальному періоді онтогенезу людини. 8.Варіанти і вади розвитку ендокринних органів.	2
12	<i>Функціональна анатомія серця та кровоносних судин.</i> 1.Серце, будова, камери, стінки. Топографія серця. 2.Артерії та вени серця. Власне серцеве коло кровообігу. 3.Провідна система серця: складові, клінічне значення. 4.Перикард, топографія, будова, функції. 5.Велике та мале коло кровообігу. 6.Судини великого кола кровообігу. 7.Зовнішня сонна артерія, топографія, гілки. Передні, середні, задні та кінцеві гілки зовнішньої сонної артерії, області кровопостачання. Артеріальні анастомози у ротовій ділянці. 8.Загальна характеристика венозної системи, її особливості від артеріальної системи, клінічне значення. 9.Притоки верхньої порожнистої вени. 10.Вени голови і шиї: внутрішня яремна вена, притоки внутрішньочерепні та поза черепні. 11.Зовнішня яремна вена, притоки. Передня яремна вена, притоки. 12.Притоки ворітної печінкової вени, її формування, клінічне значення.	2

	13. Міжсистемні анастомози: кава-кавальні анастомози, порто-кавальні анастомози, їх клінічне значення. 14. Особливості кровообігу плода.	
13	Функціональна анатомія лімфатичної та імунної систем. 1. Загальна характеристика імунної системи. 2. Органи кровотворення та імунної системи. 3. Центральні органи імунної системи - червоний кістковий мозок, тимус. Будова, топографія, функції. 4. Периферичні органи імунної системи - селезінка, лімфатичний вузол, мигдалики, червоподібний відросток та ін. 5. Загальна характеристика лімфатичної системи. 6. Характеристика лімфатичних судин та вузлів голови і шиї. Клінічне значення. Топографія лімфатичних судин і вузлів ротової ділянки. 7. Характеристика лімфатичних судин і вузлів лицевої ділянки та ділянки шиї. Відтік лімфи від нижніх зубів. Відтік лімфи від верхніх зубів. Відтік лімфи від язика.	2
14	Теоретичні передумови до вивчення нервової системи. Центральний та периферичний відділи. Поняття про анімальну та автономну (вегетативну) нервову систему. Анатомія і функціональні особливості спинного мозку. Сегментарний апарат спинного мозку. Поняття про рефлекторні дуги. 1. Загальна характеристика нервової системи. 2. Класифікація нервової системи. 3. Поняття про нейрон. 4. Поняття про рефлекторні дуги. 5. Розвиток спинного мозку. 6. Зовнішня та внутрішня будова спинного мозку. Локалізація сірої та білої речовини спинного мозку. 7. Оболони та кровопостачання спинного мозку. Топографія. 8. Аномалії розвитку та патологія спинного мозку.	2
15	Стовбур головного мозку. Будова та функціональні особливості довгастого мозку, моста, середнього та проміжного мозку. 1. Розвиток головного мозку. 2. Стовбур головного мозку, загальна характеристика. 3. Довгастий мозок. Локалізація сірої та білої речовини. Топографія. Клінічне значення. 4. Міст мозку. Локалізація сірої та білої речовини. Топографія. Клінічне значення.	

	5.Перешийок ромбоподібного мозку. Четвертий шлуночок: стінки. 6.Ромбоподібна ямка: проекція ядер черепних нервів на ямку, їх загальна характеристика. 7.Середній мозок: топографія, локалізація сірої та білої речовини. 8.Водопровід мозку. Ніжки мозку. 9.Загальна характеристика проміжного мозку. Гіпоталамус, метаталамус, епіталамус, структури. Локалізація сірої та білої речовини. Топографія. Клінічне значення. 10.Третій шлуночок, стінки, сполучення.	2
16	<i>Кінцевий мозок, древня, стара і нова формація півкуль головного мозку. Поняття про лімбічний мозок та ретікулярну формацію. Ядра стріопалідарної системи.</i> 1.Загальна характеристика кінцевого мозку. 2.Півкулі: поверхні, частки. Рельєф кори півкуль кінцевого мозку. 3.Динамічна локалізація функцій у корі. 4.Поняття про кіркові центри аналізаторів. 5.Структури нюхового мозку. Лімбічна система. 6.Основні ядра. Стріопалідарна система, клінічне значення, патологічні стани. 7.Бічні шлуночки. 8.Біла речовина півкуль: спайкові, асоціативні, проекційні шляхи головного мозку. 9.Оболони головного мозку. 10.Спиномозкова рідина: утворення, циркуляція, відтік. Клінічне значення та біохімічний склад.	2
17	<i>Теоретичні передумови до вивчення органів чуття і провідних шляхів центральної нервової системи. Висхідні проекційні шляхи головного і спинного мозку. Низхідні проекційні шляхи (пірамідні та екстрапірамідні).</i> 1.Загальна характеристика провідних шляхів головного та спинного мозку. 2.Висхідні провідні проекційні шляхи кіркового напрямку. 3.Висхідні провідні проекційні шляхи мозочкового напрямку. 4.Низхідні проекційні провідні шляхи головного та спинного мозку. Пірамідні шляхи. 5.Низхідні проекційні провідні шляхи головного та спинного мозку. Екстрапірамідні шляхи.	2

18	<i>Периферична нервова система. Спинномозкові нерви. Соматичні сплетення.</i> 1.Характеристика периферичної нервової системи. 2.Спинномозкові нерви: формування, будова, гілки. 3.Задні гілки спинномозкових нервів, ділянки інервації. 4.Передні гілки спинномозкових нервів. 5.Шийне сплетіння, гілки, ділянки інервації. Діафрагмальний нерв, топографія. 6.Плечове сплетіння: короткі, довгі гілки, ділянки інервації. 7.Міжреберні нерви: топографія, ділянки інервації. 8.Поперекове сплетіння, ділянки інервації, клінічне значення. 9.Крижово-куприкове сплетіння, гілки, топографія, ділянки інервації. 10.Сідничний нерв: топографія гілок, ділянки інервації, клінічне значення.	2
19	<i>Периферична нервова система. Черепні нерви.</i> 1.Загальна характеристика черепних нервів: будова, топографія, функції. 2.Окоруховий нерв: гілки, ділянки інервації. Блоковий нерв: гілки, ділянки інервації. Відвідний нерв: гілки, ділянки інервації. 3.Загальна характеристика трійчастого нерва: формування, ділянки інервації. 4.Верхньощелепний нерв, будова, гілки, ділянки інервації. Іннервація зубів верхньої щелепи. 5.Нижньощелепний нерв, топографія, гілки, ділянки інервації. Іннервація зубів нижньої щелепи. 6.Лицевий нерв. Проміжний нерв: ядра, характеристика, гілки, ділянки інервації. Власне лицевий нерв: ділянки інервації. Клінічне значення. 7.Характеристика блукаючого нерва: топографія, гілки, ділянки іннервації. Гілки головного, шийного, грудного та черевного відділів блукаючого нерва, їх клінічне значення. 8.Загальна характеристика язикоглоткового нерва: ядра, гілки, ділянки іннервації. 9.Додатковий та під'язиковий нерви: ядра, гілки, ділянки іннервації, клінічне значення. 10. Клініко-анатомічне обґрунтування провідникових анестезій у стоматологічній практиці.	2
20	<i>Огляд автономної (вегетативної) нервової системи, її центральні відділи. Принципи вегетативної іннервації органів.</i>	2

	1. Загальна характеристика вегетативної нервової системи. 2. Симпатична частина вегетативної нервової системи: центральні та периферичні відділи, клінічне значення. 3. Характеристика парасимпатичної частини вегетативної нервової системи: відділи, ділянки інервації, клінічне значення. 4. Особливості вегетативної інервації органів голови і шиї: вегетативні вузли голови і шиї. 5. Прояви пошкодження соматичних і вегетативних гілок черепних нервів, які іннервують порожнину рота.	
21	<i>Анатомія органів чуття. Зоровий аналізатор: периферичний відділ (очне яблуко і допоміжний апарат), провідні шляхи, підкоркові та коркові центри.</i> 1. Поняття про аналізатори. 2. Характеристика органів чуття. 3. Загальна характеристика органа зору. 4. Очне яблуко: камери, оболонки, світлопреломляючі середовища. 5. Додаткові структури ока: повіки, слізний апарат, та ін.. 6. Провідний шлях органа зору. II пара черепних нервів.	2
22	<i>Слуховий та статокінетичний аналізатори: периферичні відділи, провідні шляхи. Підкоркові та коркові центри.</i> 1. Загальна характеристика органа слуху та рівноваги. 2. Зовнішнє, середнє, внутрішнє вухо, будова, складові. Барабанна порожнина: стінки, вміст, слухові кісточки. 3. VIII пара черепних нервів. Провідний шлях органа слуху та рівноваги. 4. Загальна характеристика шляхів спеціальної чутливості.	2
	Разом	44

Тематичний план практичних занять за змістовими модулями із зазначенням основних питань, що розглядаються на практичному занятті

№№/зп	Назва теми	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Загальна анатомія	
1	<i>Анатомічна номенклатура. Загальні анатомічні</i>	

	<i>терміни. Осі і площини тіла людини.</i> 1.Введення в анатомію. Анатомія людини – наука про форму і будову, походження і розвиток організму людини, його органів та систем. 2.Основні сучасні напрямки розвитку анатомії – вікова анатомія, порівняльна анатомія, пластична анатомія, антропологія, екологічна анатомія та ін. 3.Основні методи дослідження в анатомії – візуальне дослідження, антропометричні дослідження, препарування, макро-мікроскопічні дослідження. 4.Сучасні методи дослідження в анатомії: рентгенанатомічні методи, комп'ютерна томографія, магнітно-резонансна томографія (МРТ), ультразвукове дослідження (УЗД), ендоскопія та ін. 5. Анатомічна термінологія. 6. Вісі та площини тіла людини.	2
	Змістовий модуль 2. Система скелета	
2	<i>Загальні ознаки хребців. Шийні, грудні, поперекові хребці. Крижова кістка. Куприк. Особливості будови хребтового стовпа. Аномалії розвитку.</i> 1.Загальні дані про скелет. 2.Первинні і вторинні кістки. 3.Класифікація кісток. 4.Кістка, як орган. Компактна й губчаста кісткові речовини, їх будова. Хімічний склад, фізичні і механічні властивості кістки. 5.Будова трубчастої кістки: її частини. 5.Особливості будови кістки в дитячому, юнацькому, зрілому, літньому і старечому віці. 6.Кістки в рентгенівському зображенні. 7.Вплив спорту і праці на будову кісток. 8.Вплив соціальних факторів і екології на розвиток і будову кісток скелету. 9.Загальна характеристика хребтового стовпа. 10.Загальний план будови хребців. 11.Особливості будови шийних та грудних хребців. 12.Особливості будови поперекових хребців, крижової та куприкової кісток. 13.Вікові і статеві особливості будови хребців. 14.Вплив соціальних і екологічних факторів на будову хребців. 15.Вади розвитку хребців.	2
3	<i>Ребра, Груднина. Ключиця. Лопатка. Будова, аномалії розвитку.</i> 1.Класифікація ребер.	

	2.Будова ребер і груднини. 3.Форми мінливості ребер і груднини, варіанти та аномалії розвитку. 4.Вікові і статеві особливості будови груднини. 5. Вплив соціальних і екологічних факторів на будову ребер і груднини. 6.Будова кісток поясу верхньої кінцівки. 7.Аномалії розвитку лопатки, ключиці.	2
4	<i>Кістки черепа: лобова, тім'яна, потилична.</i> <i>Особливості розвитку, будови, аномалії.</i> 1.Мозковий відділ черепа. 2.Будова кісток, що утворюють мозковий череп: -лобової, -потиличної, -тім'яної. 3.Вікові і статеві особливості будови черепа. 4.Варіанти та аномалії розвитку кісток черепа. 5.Рентгенанатомія черепа.	2
5	<i>Скронева кістка: особливості будови, розвиток, частини. Скронева кістка. Канали та каналці скроневої кістки. Барабанна порожнина, її стінки.</i> <i>Аномалії розвитку скроневої кістки.</i> 1.Будова скроневої кістки. 2.Особливості будови скроневої кістки. 3.Частини скроневої кістки. 4.Будова каналів скроневої кістки. Вміст каналів. Клінічне значення.	2
6	<i>Клиноподібна та решітчаста кістки черепа.</i> 1.Будова клиноподібної кістки.Отвори великих крил, клінічне значення. 2.Будова решітчастої кістки.	2
7	<i>Кістки лицевого черепа: верхні щелепи, нижня щелепа.</i> <i>Будова, аномалії розвитку. Кістки лицевого черепа: слъозні кістки, носові, леміш, виличні, піднебінні кістки, нижні носові раковини.</i> 1.Будова кісток, що утворюють лицевий череп: -нижньої щелепи, частини; - верхньої щелепи, частини. 2.Аномалії розвитку верхньої та нижньої щелепи. Контрфорси. 3.Будова кісток лицевого черепа: -виличної, -носової, -піднебінної, -сльозової,	2

	-під'язикової, -леміша, -нижньої носової раковини. 4.Клініко-анатомічне обґрунтування провідникових анестезій у стоматологічній практиці.	
8	<i>Зовнішня та внутрішня поверхні основи черепа. Череп в цілому.</i> 1.Склепіння черепа. 2. Утвори зовнішньої поверхні основи черепа. Клінічне значення. 3. Утвори внутрішньої поверхні основи черепа. Клінічне значення. 4.Передня, середня і задня черепні ямки. Сполучення.	2
9	<i>Очна ямка, її стінки. Кісткова основа носової порожнини. Кісткове піднебіння. Аномалії розвитку</i> 1.Очна ямка, її сполучення, стінки. 2.Кісткова основа носової порожнини, сполучення. Приноскові пазухи. 3.Кісткове піднебіння: будова, аномалії розвитку. 4. Топографоанатомічні, вікові і статеві особливості кісток зубощелепного апарату.	2
10	<i>Скронева, підскронева, крило-піднебінна ямки черепа, їх сполучення, клінічне значення. Череп в цілому. Контрфорси черепа.</i>	2
	Змістовий модуль 3. Система з'єднань	
11	<i>Загальна синдесмологія. Види з'єднань. Класифікація суглобів. З'єднання між хребцями. Хребтовий стовп в цілому. Вигини хребтового стовпа. Патологія і аномалії розвитку. Вікові особливості. З'єднання хребтового стовпа з ребрами. З'єднання ребер з грудниною. Грудна клітка в цілому. Патологія і аномалії розвитку грудної клітки.</i> 1.Класифікація з'єднань між кістками. 2.Види синартрозів: волокнисті з'єднання (синдесмози) – мембрани, зв'язки, шви, тім'ячки; хрящові з'єднання (синхондрози) – постійні, тимчасові, гіалінові, волокнисті, симфіз. 3.Діартрози (синовіальні з'єднання, суглоби): визначення, основні ознаки суглоба, їх характеристика. Додаткові компоненти суглобів. 4.Класифікація суглобів за будовою, формою суглобових поверхонь, за функцією. 5.Прості, складні, комплексні і комбіновані суглоби: їх характеристика. 6.Види рухів і їх аналіз (вісі рухів, площини рухів).	2

	7.Одноосьові, двоосьові і багатоосьові суглоби, їх види, характеристика рухів в кожному виді суглоба. 8.Класифікація з'єднань хребтового стовпа. 9.Синдесмози хребтового стовпа: їх характеристика і будова. 10.Синхондрози хребтового стовпа: їх характеристика і будова. 12.Попереково-крижовий суглоб, крижово-куприковий суглоб: їх будова. 13.Хребтовий стовп в цілому. Вікові, статеві особливості хребта в цілому. 14.Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на хребет в цілому. 15.З'єднання грудної клітки: синдесмози, синхондрози і суглоби (реберно-хребцеві суглоби, реберно-поперечні суглоби, груднинно-реберні суглоби): їх характеристика і будова. 16.Грудна клітка в цілому, її будова. Форми грудної клітки. 17.Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на будову грудної клітки.	
12	<i>З'єднання кісток черепа та черепа з хребтовим стовпом. Сконево-нижньощелепний суглоб. Будова, біомеханіка рухів. Вікові і статеві особливості черепа. Рентгенанатомія черепа. Краніометрія.</i> 1.Суглоби хребтового стовпа: серединний атлanto-осьовий суглоб, бічний атлanto-осьовий суглоб. 2.З'єднання черепа: класифікація. 3.Синдесмози черепа: шви, їх види і характеристика. 4.Синхондрози черепа: їх види, характеристика, вікові особливості. 5.Суглоби черепа: сконево-нижньощелепний суглоб ,будова, біомеханіка рухів. 6.Вікові особливості з'єднання черепа: тім'ячки, їх види, будова, терміни скостеніння. 7. Статеві особливості черепа. 8.Рентгенанатомія черепа. 9.Краніометрія.	2
	Змістовий модуль 4. М'язова система	
13	<i>Огляд будови м'язової системи. М'язи голови, м'язи лиця . Жувальні м'язи, функції. Кістково-фасціальні і міжм'язові простори голови.</i> 1.Допоміжні апарати м'язів: фасції, синовіальні піхви, синовіальні сумки, сесамоподібні кістки, сухожилкова дуга, м'язовий блок.	

	2.Анатомічний і фізіологічний поперечники м'язів: основні дані про силу і роботу м'язів; поняття про важелі. 3.Початок і прикріплення м'язів: їх функціональна характеристика. 4.Класифікація м'язів: за розвитком, топографією, формою, розмірами, напрямком м'язових волокон, функцією та ін. 5.Джерела розвитку м'язів тулуба, голови, шиї, верхніх та нижніх кінцівок. 6.М'язи голови, лицеві м'язи.Особливості будови, прикріплення. 7.Класифікація м'язів голови. Жувальні м'язи. М'язова діафрагма порожнини рота. Вікові зміни. Кістково-фасціальні простори голови.Клітковинні простори дна порожнини рота. Зв'язок клітковинних просторів ротової ділянки із клітковинними просторами суміжних ділянок, шляхи поширення гнійно-запальних процесів.	2
14	<i>М'язи шиї. Топографія шиї: трикутники,їх клінічне значення. Фасції шиї і міжфасціальні простори шиї.</i> 1.М'язи шиї: класифікація. 2.Поверхневі , середні і глибокі м'язи шиї, їх характеристика. 3.Фасції шиї: анатомічна класифікація і анатомо-топографічна класифікація. 4.Топографія шиї: ділянки, трикутники, простори. Клінічне значення.	2
15	<i>М'язи і фасції спини.</i> 1.Класифікація м'язів: за розвитком, топографією, формою, розмірами, напрямком м'язових волокон, функцією та ін. 2.Джерела розвитку м'язів тулуба, голови, шиї, верхніх та нижніх кінцівок. 3.Класифікація м'язів тулуба за топографією, розвитком і формою. 4.Сегментарна будова м'язів тулуба. 5.М'язи спини: поверхневі і глибокі, їх характеристика. 6.Грудо-поперекова фасція.	2
16	<i>М'язи і фасції грудної клітки. Діафрагма.</i> 1.М'язи грудної клітки: поверхневі і глибокі, їх характеристика. 2.Грудна фасція, внутрішньогрудна фасція. 3.Діафрагма – визначення. 4.Частини діафрагми, отвори, їх вміст, трикутники. 5.Слабкі місця діафрагми.	2
17	<i>М'язи і фасції живота. Пахвинний канал. Біла лінія</i>	

	<i>живота.</i> 1.М'язи живота: м'язи передньої, бічної і задньої стінок живота, їх характеристика. 2.Фасції живота. 3.Біла лінія. Клінічне значення. 4.Пупкове кільце. 5.Черевний прес. 6.Топографія ділянок живота. 7.Пахвинний канал. Вміст, клінічне значення. 8.Піхва прямого м'яза живота.	2
18	Змістовий модульний контроль з «Опорно-рухової системи» Крок -1.	2*
	Змістовий модуль 5. Травна система	
19	<i>Огляд будови травної системи. Ротова порожнина. Язик, будова, функції, аномалії розвитку. Ротові залози. Класифікація, будова, функції. Клітковинні простори порожнини рота.</i> 1.Класифікація внутрішніх органів: трубчасті і паренхіматозні. 2.Загальний план будови стінки трубчастих органів: слизова оболонка, м'язова оболонка, зовнішня оболонка. Характеристика кожної оболонки. 3.Органоспецифічні риси будови слизової оболонки в залежності від функції органа. 4.Серозна оболонка: варіанти відношення органів до очеревини. 5.Загальні закономірності будови паренхіматозних органів. 6.Залози: їх класифікація, загальні принципи будови, функції. 7.Травна система: органи, функції. 8.Розвиток ротової порожнини і її похідних. 9.Розвиток органів травного каналу. 10.Структурні механізми виникнення вад розвитку ротової порожнини і її похідних. 11.Аномалії і варіанти розвитку органів травного каналу, печінки, підшлункової залози. 12.Ротова порожнина: її частини. 13.Стінки присінка рота і власне ротової порожнини, їх сполучення. 14.Піднебіння: тверде піднебіння, м'яке піднебіння, їх будова, вади розвитку. 15.Язик: частини. Особливості будови слизової оболонки, м'язи язика. 16.Ротові залози: класифікація, їх розвиток.	2

	17.Малі слинні залози: класифікація, топографія, будова. 18.Великі слинні залози: топографія, характеристика, будова, класифікація. 19. Топографічна анатомія власне порожнини рота. Топографія піднебіння, язика і ротових залоз, їх кровопостачання та іннервація.	
20	<i>Зуби – загальна анатомія, будова зубного органу. Періодонт, пародонт, зубощелепний сегмент. Анатомія тимчасових зубів. Формули зубів. Особливості будови. Строки прорізування зубів. Аномалії розвитку, патологія.</i> 1.Зуби. Загальна характеристика. 2. Частини зуба. 3.Поверхні коронки. 4.Загальна будова зубів. 5.Періодонт, підтримувальний апарат зуба (пародонт). Ясна. 6.Тимчасові зуби: формули, особливості будови, терміни прорізування. 7.Рентгенанатомія зубів. 8.Розвиток зубів. 9.Аномалії і варіанти розвитку тимчасових зубів.	2
21	<i>Анатомія постійних зубів. Формули зубів. Особливості будови. Строки прорізування зубів. Аномалії розвитку, патологія. Зубна система в цілому. Прикуси, оклюзія.</i> 1.Постійні зуби: їх формули, характеристика кожного виду зубів. 2.Терміни прорізування постійних зубів. 3.Поняття про оклюзію, види оклюзії. 4. Фізіологічні та патологічні прикуси. 5. Кровопостачання та іннервація верхніх та нижніх зубів.	2
22	<i>Глотка, стравохід. Будова, топографія, функції, аномалії розвитку. Шлунок: будова, топографія, функції.</i> 1.Глотка, її топографія, частини, сполучення. 2.Зів, його межі. 3.Лімфатичне (лімфоїдне) кільце глотки. 4.Будова стінки глотки: слизова оболонка, глотково-основна фасція, м'язи глотки, зовнішня оболонка. 5.Стравохід: топографія, частини, будова стінки. 6.Звуження стравоходу. Рентгенанатомія стравоходу. 7.Шлунок: топографія, частини шлунка. 8.Будова стінки шлунка: особливості будови слизової	2

	оболонки (рельєф, залози), м'язової оболонки і серозної оболонки. 9.Рентгенологічна характеристика слизової оболонки. 10.Відношення шлунка до очеревини. 11.Зв'язки шлунка. 12.Варіанти форми шлунка: анатомічні (на трупі) і рентгенологічні (у живої людини). 13.Форма шлунка в залежності від типів будови тіла. 14.Вікові особливості топографії і будови шлунка.	
23	<i>Тонка кишка: будова, топографія, функції. Товста кишка: будова, топографія, функції. Аномалії розвитку органів травної системи.</i> 1.Тонка кишка, її відділи. 2.Дванадцятипала кишка: частини, топографія, варіанти її форми і положення. 3.Рентгенанатомія дванадцятипалої кишки. 4.Топографія брижової частини тонкої кишки: порожньої і клубової. 5.Будова стінки тонкої кишки. 6.Будова слизової оболонки: кишкові ворсинки, залози, складки, лімфатичні (лімфоїдні) вузлики. 7.Особливості будови слизової оболонки тонкої кишки в її різних відділах. 8.Будова м'язової оболонки. 9.Відношення до очеревини кожного відділу тонкої кишки. 10.Вікові особливості будови тонкої кишки. 11.Товста кишка: відділи. 12.Будова стінки товстої кишки: слизова оболонка (залози, складки, лімфатичні (лімфоїдні) вузлики), м'язова оболонка, серозна оболонка. 13.Відношення до очеревини кожного відділу товстої кишки. 14.Сліпа кишка і червоподібний відросток: топографія, особливості будови. 15.Варіанти положення червоподібного відростка і його проекція на передню черевну стінку. 16.Ободова кишка: частини, згини, їх топографія, особливості будови слизової оболонки і м'язової оболонки. Відношення до очеревини. 17.Пряма кишка: частини, згини, топографія. 18.Особливості топографії прямої кишки в залежності від статі. 19.Особливості будови слизової оболонки і м'язової оболонки. Відношення до очеревини. Відхідниковий канал: топографія, особливості будови слизової і	2

	м'язової оболонки. М'язи-замкачі відхідника. 20.Макроскопічні відміни будови тонкої і товстої кишки. 21.Вікові особливості будови товстої кишки. 22.Рентгенанатомія товстої кишки. 23.Форма і положення відділів товстої кишки у живої людини.	
24	<i>Печінка, жовчний міхур. Будова, топографія, функції. Підшлункова залоза: будова, топографія, функції, аномалії розвитку.</i> 1.Печінка. Топографія. Зовнішня будова: краї, поверхні і їх рельєф. 2.Зв'язки печінки. Відношення до очеревини. 3.Внутрішня будова печінки: частки, сегменти, часточки. 4.Судини печінки. Функції печінки. 5.Шляхи виділення жовчі. 6.Жовчний міхур: топографія, частини, будова стінки, функції. 7.Спільна жовчна протока: утворення, топографія. 8.Вікові особливості топографії і будови печінки. Вікові особливості будови жовчного міхура. 9.Підшлункова залоза: частини, топографія, будова, функції. 10.Протоки підшлункової залози. 11.Підшлункові островці. 12.Вікові особливості топографії і будови підшлункової залози.	2
	Змістовий модуль 6. Дихальна система	
25	<i>Огляд дихальної системи. Ніс. Носова порожнина. Приноскові пазухи. Гортань. Будова, топографія, функції. Трахея. Бронхи.</i> 1.Дихальна система: органи, функції. 2.Верхні і нижні дихальні шляхи. 3.Варіанти і аномалії розвитку органів дихальної системи. 4.Ніс: частини, будова. 5.Носова порожнина: присінок, носові ходи, приноскові пазухи. 6.Функціональні частини носової порожнини. 7.Носова частина глотки. 8.Вікові особливості носової порожнини. 9.Гортань. Топографія. 10.Будова гортані: хрящі, зв'язки, суглоби, м'язи. Еластичний конус, чотирикутна перетинка.	2

	11.Порожнина гортані: частини, їх межі. 12.Голосові складки, присінкові складки. Голосова щілина. Механізми утворення звуку. 13.Рентгенанатомія гортані. 14.Вікові особливості гортані. 15.Трахея: частини, топографія, будова стінки. 16.Головні бронхи: топографія, будова стінки. 17.Бронхіальне дерево. 18.Вікові особливості трахеї і головних бронхів.	
26	<i>Легені. Плевра.Середостіння. Рентгенанатомія органів дихальної системи.</i> 1.Легені: топографія, зовнішня будова. 2.Ворота легень. 3.Корінь легені і його компоненти. 4.Частки, сегменти, часточки легені. 5.Ацинус. 6.Кровоносна система легенів. 7.Рентгенанатомія легенів.Вікові особливості легень. 8.Плевра. Пристінкова плевра і її топографічні частини. Нутрощева плевра. 9.Порожнина плеври: вміст, закутки, їх функціональне значення. 10.Проекція плевральних мішків на стінки грудної порожнини. 11.Середостіння: визначення, межі. 12.Органи переднього середостіння. 13.Органи заднього середостіння. 14.Рентгенанатомія органів дихальної системи.	2
	Змістовий модуль 7. Сечова система	
27	<i>Анатомія сечової системи. Нирки: будова, топографія, функції. Сечоводи, сечовий міхур, сечівник. Особливості чоловічого та жіночого сечівника.</i> 1.Сечова система: органи, функції. 2.Варіанти і аномалії розвитку органів сечової системи: нирок, сечоводів, сечового міхура і сечівника. 3.Нирка: топографія правої і лівої нирки. 4.Зовнішня будова нирки. Відношення нирки до очеревини. 5.Оболонки нирки. 6.Фіксуєчий апарат нирки. 7.Топографія елементів ниркової ніжки. 8.Внутрішня будова нирки. 9.Сегменти нирки. 10.Нефрон - структурно-функціональна одиниця нирки. 11.Будова кровоносної системи нирки.	2

	12.Сечові шляхи. Малі ниркові чашечки, великі ниркові чашечки, ниркова миска, будова стінки, функції. 13.Рентгенанатомія нирки. 14.Вікові особливості топографії і будови нирки. 15.Сечовід: частини, топографія, будова стінки, функція. Відношення до очеревини. Звуження сечоводу. 16.Сечовий міхур: форма, зовнішня будова, частини. 17.Особливості топографії у чоловіків і у жінок. 18.Будова стінки сечового міхура: особливості будови слизової оболонки, м'язової оболонки. 19.Відношення до очеревини (в залежності від функціонального стану).	
	Змістовий модуль 8. Статеві системи	
28	<i>Анатомія жіночої статеві системи. Аномалії розвитку.</i> 1.Жіноча статева система: органи, функції. 2.Класифікація органів жіночої статеві системи. 3.Внутрішні жіночі статеві органи. 4.Варіанти і аномалії розвитку внутрішніх жіночих статевих органів: яєчників, маткових труб, матки, піхви. 5.Яєчник: топографія, зовнішня будова, внутрішня будова, зв'язки яєчника, відношення до очеревини, функції. 6.Циклічні зміни будови яєчника. 7.Вікові особливості будови яєчника. 8.Маткова труба: топографія, частини, будова стінки, відношення до очеревини, функції. 9.Матка: топографія, форма, частини, будова стінки. 10.Зв'язки матки, відношення до очеревини, функції. 11.Вікові особливості будови матки і варіанти її положення. 12.Піхва: склепіння, будова стінки. 13.Рентгенанатомія внутрішніх жіночих статевих органів. 14.Зовнішні жіночі статеві органи, вади і аномалії розвитку. 15.Промежина.	2
29	<i>Чоловіча статева система. Внутрішні чоловічі статеві органи. Зовнішні чоловічі статеві органи. Дефекти і аномалії розвитку.</i> 1.Чоловіча статева система: органи, функції. 2.Класифікація органів чоловічої статеві системи. 3.Внутрішні чоловічі статеві органи. Варіанти і аномалії розвитку внутрішніх чоловічих статевих органів: яєчка, над'яєчка, сім'явиносної протоки, сім'яного пухирця, передміхурової залози.	2

	4.Яєчко: топографія, будова. Над'яєчко. 5.Процес опускання яєчка. 6.Оболонки яєчка. 7.Сім'явиносна протока: частини, їх топографія, будова стінки. 8.Сім'яний канатик, його складові. 9.Сім'яний пухирець: топографія, будова, функції. 10.Сім'явипорскувальна протока. 11.Передміхурова залоза: топографія, частини, будова, функції. 12.Цибулинно-сечівникова залоза. 13.Вікові особливості внутрішніх чоловічих статевих органів. 14.Зовнішні чоловічі статеві органи. Аномалії розвитку.	
	Змістовий модуль 9. Ендокринна система	
30	<i>Загальні принципи будови залоз внутрішньої секреції. Центральний відділ ендокринної системи. Гіпофіз. Шишкоподібна залоза (епіфіз). Периферичні органи ендокринної системи (щитоподібна залоза, прищитоподібні залози, надниркова залоза, ендокринна частина підшлункової залози, статеві залози).</i> 1.Загальні принципи будови залоз внутрішньої секреції, їх відмінності від екзокринних залоз. 2.Структурне визначення поняття “ендокринна функція”. 3.Структурні механізми реалізації дії гормонів. 4.Класифікація ендокринних органів. 5.Центральний відділ ендокринної системи. 6.Гіпофіз. Гіпоталамо-гіпофізарна нейросекреторна система (гіпоталамо-аденогіпофізарна і гіпоталамо-нейрогіпофізарна системи). 7.Верхній мозковий придаток.Епіфіз. 8.Особливості функціональної активності ендокринних органів в пренатальному періоді онтогенезу людини. 9.Варіанти і вади розвитку ендокринних органів. 10.Гіпофіз: топографія, частини, будова, функції. 11.Периферичні органи ендокринної системи. 12.Щитоподібна залоза: топографія, частини, будова, функції. 13.Прищитоподібні залози: топографія, частини, будова, функції. 14.Надниркові залози: топографія, частини, будова, функції. 15.Ендокринна частина підшлункової залози: топографія, будова, функції.	2

	16.Статеві залози: топографія, частини, будова, функції.	
31	Змістовий модульний контроль «Опорно-рухова система. Спланхнологія. Залози внутрішньої секреції» Крок 1.	2*
	Змістовий модуль 10. Анатомія серця.	
32	<i>Серце. Топографія серця. Круги кровообігу. Аорта.</i> 1.Розвиток серця. 2.Функція серця. 3.Будова стінки серця. 4.Камери серця, клапанний апарат, його складові. 5.Топографія серця (границі, точки аускультації). 6. Велике та мале коло кровообігу. 7.Загальний план будови судин. Аорта: будова, топографія. 8.Дуга аорти, гілки дуги аорти.	2
33	<i>Серце: судини, нерви, провідна система серця, перикард.</i> 1.Артерії та вени серця. 2.Власне серцеве коло кровообігу. 3.Провідна система серця: складові, клінічне значення. 4.Осердя, топографія, будова, функції. 5.Синуси перикарда, клінічне значення.	2
	Змістовий модуль 11. Судини голови та ший.	
34	<i>Загальна та внутрішня сонні артерії. Гілки, області кровопостачання.</i> 1.Загальний план будови судин великого кола кровообігу. 2.Загальна сонна артерія. Топографія. 3.Внутрішня сонна артерія: топографія, частини,гілки, ділянки кровопостачання. 4.Вілізієве коло кровопостачання головного мозку: складові, клінічне значення. Анастомози. 5.Кровопостачання органа зору. 6.Анастомози з іншими судинами.	2
35	<i>Зовнішня сонна артерія. Передні гілки, області кровопостачання. Зовнішня сонна артерія, середні і задні гілки, області кровопостачання.</i> 1.Загальна характеристика зовнішньої сонної артерії. 2.Топографія зовнішньої сонної артерії. 3.Передні гілки зовнішньої сонної артерії, ділянки кровопостачання. 4.Верхня щитоподібна артерія, ділянки кровопостачання. 5.Язикова артерія, гілки,ділянки кровопостачання.	2*

	6. Лицева артерія, гілки, ділянки кровопостачання. 7. Анастомози передніх гілок зовнішньої сонної артерії. 8. Середні гілки зовнішньої сонної артерії, області кровопостачання. 9. Задні гілки, області кровопостачання. 10. Верхньощелепна артерія: топографія, гілки, відділи, ділянки кровопостачання. 11. Кровопостачання зубів верхньої та нижньої щелепи. Анастомози. 12. Кровопостачання жувальних м'язів. 13. Поверхнева скронева артерія, топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 14. Топографія язикової, верхньощелепної, лицевої артерії та їхніх гілок. Артеріальні анастомози у ротовій ділянці.	
36	<i>Підключична артерія. Топографія, гілки, ділянки кровопостачання.</i> 1. Загальна характеристика підключичної артерії. 2. Підключична артерія: топографія, гілки. 3. Ділянки кровопостачання та анастомози підключичної артерії. 4. Хребтова артерія, гілки, ділянки кровопостачання. 5. Щито-шийний стовбур, гілки, ділянки кровопостачання. 6. Внутрішня грудна артерія, гілки, ділянки кровопостачання. 7. Складові Вілізієва кола кровопостачання головного мозку. 8. Коло Захарченка (кровопостачання цибулини мозку).	2
	Змістовий модуль 12. Судини та нерви тулуба.	
37	<i>Грудна частина аорти. Гілки, ділянки кровопостачання. Пристінкові гілки черевної аорти. Парні нутрощеві гілки черевної частини аорти, ділянки кровопостачання. Непарні нутрощеві гілки черевної аорти, ділянки кровопостачання.</i> 1. Грудна частина аорти: топографія. 2. Пристінкові гілки грудної частини аорти, ділянки кровопостачання. 3. Нутрощеві гілки грудної частини аорти, ділянки кровопостачання. Анастомози. 4. Загальна характеристика черевної частини аорти. 5. Пристінкові гілки черевної частини аорти, ділянки кровопостачання. 6. Парні нутрощеві гілки черевної аорти: ділянки кровопостачання. Анастомози.	2

	7.Непарні гілки черевної частини аорти. 8.Черевний стовбур,топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 9.Верхня брижова артерія, топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 10.Нижня брижова артерія, топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 11. Анастомози непарних гілок черевної аорти, їх клінічне значення.	
38	<i>Клубові артерії. Анастомози.</i> 1.Зовнішня клубова артерія. Топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 2.Внутрішня клубова артерія, топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 3.Кровопостачання органів малого таза. Клінічні аспекти. 4.Анастомози клубових артерій, їх клінічне значення.	2
	Змістовий модуль 13. Судини та нерви верхніх і нижніх кінцівок.	
39	<i>Загальна характеристика венозної системи. Система верхньої порожнистої вени: вени голови і шиї. Система верхньої порожнистої вени: вени тулуба і верхніх кінцівок.</i> 1.Загальна характеристика венозної системи. 2.Особливості венозної системи від артеріальної системи, клінічне значення. 3.Притоки верхньої порожнистої вени. 4.Вени голови і шиї, загальна характеристика. 5.Внутрішня яремна вена, притоки внутрішньочерепні та поза черепні. Лицева й занижньощелепна вени: будова, притоки, басейни відтоку до них крові, топографія. 6.Зовнішня яремна вена, притоки. 7.Передня яремна вена, притоки. 8. Притоки верхньої порожнистої вени. 9.Вени тулуба: притоки, анастомози. 10.Вени верхніх кінцівок: притоки, анастомози.	2
40	<i>Система нижньої порожнистої вени: вени нижніх кінцівок, тазу, черевної порожнини.</i> 1.Формування нижньої порожнистої вени: притоки. 2.Вени нижніх кінцівок, притоки, анастомози. 3.Вени таза, притоки, анастомози. 4.Вени черевної порожнини: притоки, анастомози.	2
41	<i>Ворітна вена печінки. Міжсистемні анастомози. Кровообіг плоду.</i>	

	1.Притоки ворітної вени печінки, її формування, клінічне значення. 2.Кава-кавальні анастомози, їх клінічне значення. 3.Порто-кавальні анастомози, їх клінічне значення. 4.Порто-кава-кавальний анастомоз, клінічне значення. 5.Особливості кровообігу плода.	2
42	<i>Імунна система. Органи кровотворення. Загальна характеристика лімфатичної системи.</i> 1.Загальна характеристика імунної системи. Функція. 2.Органи кровотворення та імунної системи. 3.Центральні органи імунної системи: червоний кістковий мозок, тимус. 4.Периферичний відділ: селезінка, лімфатичний вузол, мигдалики, червоподібний відросток. 5.Загальна характеристика лімфатичної системи. 6.Грудна протока.Притоки, клінічне значення. 7.Права лімфатична протока.	2
43	<i>Лімфатичні судини і вузли голови і шиї.</i> 1.Характеристика лімфатичних судин та вузлів голови і шиї. Клінічне значення. 2.Лімфатичні судини та візли голови. 3.Лімфатичні судини та вузли шиї. 4.Відтік лімфи від верхніх зубів. 5. Відтік лімфи від нижніх зубів. 6.Відтік лімфи від язика. 7.Топографія лімфатичних судин і вузлів ротової ділянки.	2
44	Змістовий модульний контроль з «Серцево-судинної системи та органів імунної системи». Крок – 1	2*
	Змістовий модуль 14. Анатомія спинного мозку.	
45	<i>Огляд будови центральної нервової системи, класифікація нервової системи, нейрон. Зовнішня будова спинного мозку. Внутрішня будова спинного мозку. Оболони спинного мозку.</i> 1.Загальна характеристика нервової системи. 2.Класифікація нервової системи. 3.Поняття про нейрон. 4.Рефлекторні дуги. 5.Характеристика спинного мозку, функція. 6.Зовнішня будова спинного мозку. 7.Скелетотопія спинного мозку. 8.Локалізація сірої та білої речовини спинного мозку. 9. Оболони та кровопостачання спинного мозку. Топографія.	2
	Змістовий модуль 15. Анатомія головного мозку.	

46	<i>Огляд будови головного мозку. Довгастий мозок. Міст. Локалізація сірої та білої речовини.</i> 1. Довгастий мозок. Зовнішня будова, границі. 2. Локалізація сірої та білої речовини довгастого мозку. Клінічні аспекти. 3. Міст. Зовнішня будова, границі. 4. Локалізація сірої та білої речовини моста. Топографія. Клінічне значення.	2
47	<i>Мозочок. Ромбоподібна ямка. Перешийок ромбоподібного мозку. 4-й шлуночок. Проекція ядер черепних нервів на ромбоподібну ямку.</i> 1. Мозочок: загальна характеристика. 2. Локалізація сірої та білої речовини. 3. Ядра мозочка. 4. Розвиток мозочка у філо – та онтогенезі. Клінічне значення. 5. Ніжки мозочка. 6. Перешийок ромбоподібного мозку. 7. Четвертий шлуночок: стінки. 8. Ромбоподібна ямка: проекція ядер черепних нервів на ямку, їх загальна характеристика.	2
48	<i>Середній мозок. Водопровід мозку. Ніжки мозку.</i> 1. Середній мозок, зовнішня будова, границі. 2. Локалізація сірої та білої речовини середнього мозку. 3. Водопровід мозку. 4. Ніжки мозку.	2
49	<i>Проміжний мозок. Третій шлуночок.</i> 1. Загальна характеристика проміжного мозку. 2. Гіпоталамус, його складові, клінічне значення. 3. Метаталамус, його складові, клінічне значення. 4. Епіталамус, його складові, клінічне значення. 5. Третій шлуночок, стінки, сполучення.	2
50	<i>Кінцевий мозок. Півкулі, рельєф кори. Динамічна локалізація функцій у корі великих півкуль.</i> 1. Загальна характеристика кінцевого мозку. 2. Півкулі: поверхні, частки. 3. Рельєф кори півкуль кінцевого мозку. 4. Динамічна локалізація функцій у корі. 5. Поняття про кіркові центри аналізаторів.	2
51	<i>Нюховий мозок. Основні ядра. Стріопалідарна система.</i> 1. Структури нюхового мозку. 2. Основні ядра. 3. Стріопалідарна система, клінічне значення, патологічні стани.	2
52	<i>Біла речовина півкуль. Бічні шлуночки. Оболони</i>	

	головного мозку. Цереброспинальна рідина, утворення, циркуляція, відтік. 1. Бічні шлуночки. 2. Біла речовина півкуль: комісуральні, асоціативні, проєкційні шляхи головного мозку. 3. Оболони головного мозку. 4. Спинномозкова рідина: утворення, циркуляція, відтік. Клінічне значення та біохімічний склад.	2
53	Висхідні провідні проєкційні шляхи головного та спинного мозку. 1. Загальна характеристика провідних шляхів головного та спинного мозку, висхідні провідні шляхи кіркового та мозочкового напрямку.	2
54	Низхідні провідні проєкційні шляхи головного та спинного мозку. 1. Низхідні провідні шляхи головного та спинного мозку: пірамідні та екстрапірамідні шляхи.	2
55	Змістовий модульний контроль : «Центральна нервова система. Провідні шляхи головного та спинного мозку» Крок – 1.	2*
	Змістовий модуль 16. Черепні та спинномозкові нерви.	
56	Загальна характеристика периферичної нервової системи. Спинномозкові нерви, формування, будова, гілки. Задні гілки спинномозкових нервів, ділянки іннервації. Передні гілки: шийне сплетення. Гілки, ділянки іннервації. Плечове сплетення. Ділянки іннервації. 1. Характеристика периферичної нервової системи. 2. Спинномозкові нерви: формування, будова, гілки. 3. Задні гілки спинномозкових нервів, ділянки іннервації. 4. Передні гілки спинномозкових нервів. 5. Шийне сплетення, гілки, ділянки іннервації. 6. Діафрагмальний нерв, топографія. Клінічне значення. 7. Плечове сплетення: топографія. 8. Короткі гілки, ділянки іннервації. 9. Довгі гілки, ділянки іннервації. 10. Клінічні аспекти ураження гілок плечового сплетіння.	2
57	Поперекове сплетення. Міжреберні нерви. Ділянки іннервації. Крижово-куприкове нервове сплетення, гілки, ділянки іннервації. 1. Міжреберні нерви: топографія, ділянки іннервації. 2. Гілки поперекового сплетення, ділянки іннервації, клінічне значення.	2

	3.Крижово-куприкове сплетення, гілки, топографія, ділянки іннервації. 4.Сідничний нерв: топографія гілок, ділянки іннервації, клінічне значення.	
58	<i>Загальна характеристика черепних нервів. Формування, будова. Окоруховий, блоковий, відвідний нерви, гілки, ділянки іннервації. Додатковий і під'язиковий нерви, ділянки іннервації</i> 1.Загальна характеристика черепних нервів: будова, топографія, функції. 2.Окоруховий нерв: гілки, ділянки іннервації. 3.Блоковий нерв: гілки, ділянки іннервації. 4.Відвідний нерв: ділянки іннервації. 5.Додатковий нерв: ядра, гілки, ділянки іннервації, клінічне значення. 6.Під'язиковий нерв: ядра, гілки, ділянки іннервації, клінічне значення.	2
59	<i>Трійчастий нерв. Очний нерв, ділянки іннервації. Верхньощелепний нерв, ділянки іннервації. Нижньощелепний нерв, ділянки іннервації.</i> 1.Загальна характеристика трійчастого нерва: формування, ділянки іннервації. 2.Перша гілка, ділянки іннервації. 3.Друга гілка трійчастого нерва, ділянки іннервації. 4.Інервація зубів верхньої щелепи. 5.Нижньощелепний нерв, топографія, гілки, ділянки іннервації. 6.Інервація зубів нижньої щелепи. 7.Клініко-анатомічне обґрунтування провідникових анестезій у стоматологічній практиці.	2*
60	<i>Лицевий нерв, гілки, ділянки іннервації. Язикоглотковий нерв, гілки, ділянки іннервації.</i> 1.Загальна характеристика нерва. 2.Проміжний нерв: ядра, характеристика, гілки, ділянки іннервації. 3.Власне лицевий нерв: ділянки іннервації. Клінічне значення. 4.Загальна характеристика языкоглоткового нерва: ядра, гілки, ділянки іннервації. 5.Інервація язика. 6.Інервація привушної слинної залози.	2
61	<i>Блукаючий нерв: топографія, гілки, ділянки іннервації.</i> 1.Характеристика блукаючого нерва: топографія, гілки, ділянки іннервації. 2.Гілки головного відділу блукаючого нерва, ділянки	

	іннервації. 3.Гілки шийного відділу блукаючого нерва, ділянки іннервації. 4. Гілки грудного відділу блукаючого нерва, ділянки іннервації. 5. Гілки черевного відділу блукаючого нерва, ділянки іннервації, клінічне значення.	2
	Змістовий модуль 17. Органи чуття.	
62	<i>Автономна (вегетативна) нервова система: симпатична частина. Парасимпатична частина вегетативної нервової системи. Вегетативна іннервація органів. Вегетативні вузли голови і шиї.</i> 1.Загальна характеристика вегетативної нервової системи. 2.Симпатична частина вегетативної нервової системи: центральні та периферичні відділи, клінічне значення. 3.Характеристика парасимпатичної частини вегетативної нервової системи: відділи, області іннервації, клінічне значення. 4.Парасимпатичні вузли голови, топографія. 5.Особливості вегетативної іннервації органів голови і шиї. 6.Вегетативні вузли голови і шиї. Клінічне значення. 7. Прояви пошкодження соматичних і вегетативних гілок черепних нервів, які іннервують порожнину рота.	2
63	Загальна характеристика органів чуття. Шкіра. Орган нюху. Орган смаку. Провідні шляхи. 1.Складові аналізаторів. 2. Шкіра як орган. Похідні шкіри. 3. Грудна залоза, топографія, будова, функції. 4. Орган нюху, будова, складові, провідний шлях аналізатора нюху. І пара черепних нервів. 5. Орган смаку. Провідний шлях смакового аналізатора.	
64	<i>Орган зору. Додаткові структури ока. Провідний шлях зорового аналізатора.</i> 1.Загальна характеристика органа зору. 2.Очне яблуко: камери, оболонки, світлопреломляючі середовища. 3.Допоміжний апарат органа зору: повіки, слізний апарат, та ін.. 4.Провідний шлях органа зору. 5.ІІ пара черепних нервів	2
65	<i>Орган слуху та рівноваги. Провідний шлях органа слуху та рівноваги.</i>	

	1. Загальна характеристика органа слуху та рівноваги. 2. Зовнішнє, середнє, внутрішнє вухо, будова, складові. 3. Барабанна порожнина: стінки, вміст, слухові кісточки. 4. VIII пара черепних нервів. 5. Провідний шлях органа слуху та рівноваги.	2
66	Змістовий модульний контроль з «Центральної нервової системи. Периферичної нервової системи. Органів чуття та провідних шляхів головного та спинного мозку» Крок 1.	2*
	Екзамен	
	Разом годин	132

***- теми, з яких обов'язково повинна бути позитивна оцінка**

Самостійна робота

№№/зп	Назва теми	Кількість годин
1.	Підготовка до практичних занять (66 x 2)	132
2.	Опрацювання тем, що не входять до плану аудиторних занять:	22
	Змістовий модуль 2. Система скелета	
2.1	<i>Плечова кістка. Кістки передпліччя. Будова, аномалії розвитку. Кістки кисті. Будова, аномалії розвитку.</i> 1. Вільна частина верхньої кінцівки: -плечова кістка, -кістки передпліччя, їх будова. 2. Терміни скостеніння кісток верхньої кінцівки. 3. Варіанти та аномалії розвитку кісток верхньої кінцівки 4. Кістки кисті, сесамоподібні кістки та їх будова. 5. Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на будову кісток верхніх кінцівок.	2
2.2	<i>Кульшова та стегнова кістки. Особливості будови, аномалії розвитку. Кістки гомілки та стопи.</i> 1. Кістки нижньої кінцівки: відділи. 2. Пояс нижньої кінцівки: -кульшова кістка; її будова. 3. Вільна частина нижньої кінцівки: стегнова кістка. 4. Терміни скостеніння кісток нижньої кінцівки. 5. Варіанти та аномалії розвитку кісток нижньої кінцівки.	2

	6.Гомологія кісток верхньої та нижньої кінцівки. 7.Кістки гомілки та стопи, їх будова. 8.Вікові, статеві особливості будови кісток кінцівок. 9.Специфічні риси будови кісток верхньої і нижньої кінцівок, обумовлені процесами антропогенезу. 10.Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на будову кісток нижніх кінцівок.	
	Змістовий модуль 3. Система з'єднань	
2.3	<i>З'єднання кісток поясу верхньої кінцівки. З'єднання кісток вільної верхньої кінцівки.</i> 1.З'єднання верхньої кінцівки. 2.З'єднання плечового пояса: синдесмози пояса верхньої кінцівки, суглоби пояса верхньої кінцівки (надплечо-ключичний суглоб і груднинно-ключичний суглоб), їх будова. 3.З'єднання вільної верхньої кінцівки: плечовий суглоб, ліктьовий суглоб, з'єднання кісток передпліччя, променево-зап'ястковий суглоб, суглоби кисті. 4.Рентгенанатомія з'єднань кісток верхніх кінцівок. 5.Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на будову кісток верхніх кінцівок та їх з'єднань.	2
2.4	<i>З'єднання кісток поясу нижньої кінцівки. Таз в цілому. Розміри таза. Вікові та статеві особливості таза. Кульшовий суглоб. Будова, біомеханіка рухів. З'єднання кісток вільної нижньої кінцівки. Рентгенанатомія кісток та з'єднань.</i> 1.З'єднання тазового пояса: синдесмози, лобковий симфіз, крижово-клубовий суглоб. 2.Таз в цілому: його будова, основні розміри. 3.Вікові, статеві, індивідуальні особливості таза. 4.З'єднання вільної нижньої кінцівки: кульшовий суглоб, колінний суглоб. 5.З'єднання кісток гомілки, надп'яtkово-гомілковий суглоб. 6.Рентгенанатомія з'єднань кісток нижніх кінцівок. 7.Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на будову з'єднань кісток нижніх кінцівок.	2
	Змістовий модуль 4. М'язова система	
2.5	<i>М'язи верхньої кінцівки. М'язи та фасції плеча. М'язи передпліччя та кисті. Фасції і топографія верхньої кінцівки.</i> 1.М'язи верхньої кінцівки: класифікація. 2.М'язи пояса верхньої кінцівки, їх характеристика.	3

	3.Фасції верхньої кінцівки. 4.Пахвова ямка, пахвова порожнина, її топографія, трикутники, чотирибічний і трибічний отвори. 5.М'язи плеча: класифікація, їх характеристика. 6.Плечо-м'язовий канал. Борозни на передній поверхні плеча. 7.Вікові, статеві й індивідуальні особливості скелетних м'язів. 8.Вплив спорту, праці, соціальних факторів і екологічних чинників на будову скелетних м'язів, тулуба і кінцівок. 9.М'язи передпліччя: класифікація, їх характеристика. 10.М'язи кисті: класифікація, їх характеристика. 11.Ліктьова ямка. Борозни на передній поверхні передпліччя. 12.Кістково-фіброзні канали, тримачі м'язів –згиначів, тримачі м'язів-розгиначів. 13.Канали зап'ястка, синовіальні піхви сухожилків м'язів-згиначів. Синовіальні сумки.	
2.6	<i>М'язи нижньої кінцівки. Топографія. М'язи та фасції стегна. Топографія. Стегновий канал. М'язи і фасції гомілки та стопи. Топографія нижньої кінцівки.</i> 1.М'язи нижньої кінцівки: класифікація. 2.М'язи пояса нижньої кінцівки: класифікація, їх характеристика. 3.М'язи стегна: класифікація, їх характеристика. 4.Стегновий трикутник. 5.Борозни на передній поверхні стегна. 6.Привідний канал. 7.Підколінна ямка. 8.Стегновий канал. 9.М'язи гомілки: класифікація, їх характеристика. 10.М'язи стопи: класифікація, їх характеристика. 11.Фасції нижньої кінцівки. 12.М'язова і судинна затоки, їх топографія і вміст. 13.Канали гомілки: гомілково-підколінний канал, верхній та нижній м'язово-гомілкові канали. 14. Борозни підошви стопи. 15.Підшкірний розтір. 16.Тримачі м'язів-розгиначів, тримачі м'язів-згиначів, тримачі малогомілкових м'язів. 17.Синовіальні сумки і синовіальні піхви м'язів нижньої кінцівки. 18.Механізми, що підтримають склепіння стопи: зтяжки стопи, пасивні (зв'язки) і активні (м'язи).	3

	19.Аналіз основних положень і рухів тіла людини (стояння, ходіння, біг, стрибки). 20.Відмінні риси будови рухового апарату людини, набуті у зв'язку із прямоходінням.	
	Змістовий модуль 5. Травна система	
2.7	<i>Очеревина. Топографія органів черевної порожнини. Рентгенанатомія органів травної системи.</i> 1.Очеревина. Загальна характеристика. 2.Черевна порожнина, її вміст. 3.Очеревинна порожнина, її вміст. 4.Пристінкова очеревина, нутрощева очеревина: їх характеристика. 5.Варіанти відношення внутрішніх органів до очеревини. 6.Похідні очеревини: брижі, чепці, зв'язки, їх будова та функції. 7.Похідні очеревинної порожнини: сумки (печінкова, передшлункова, чепцева – їх стінки, сполучення), пазухи, канали, заутки, ямки, заглибини. 8.Топографія очеревини в порожнині малого таза: статеві особливості. 9.Топографія пристінкової очеревини на передній, задній стінках черевної порожнини.	2
	Змістовий модуль 12.Судини та нерви тулуба.	
2.8	<i>Пахвова артерія. Артерії верхньої кінцівки. Топографія, гілки, ділянки кровопостачання.</i> 1.Пахвова артерія: гілки, області кровопостачання, топографія. 2.Артерії верхньої кінцівки: -плечова, -ліктьова, -променева. 3.Кровопостачання кисті.	2
	Змістовий модуль 13. Судини та нерви верхніх і нижніх кінцівок.	
2.9	<i>Артерії нижньої кінцівки. Анастомози. Топографія, ділянки кровопостачання.</i> 1.Артерії нижньої кінцівки, топографія, гілки, ділянки кровопостачання. 2.Стегнова артерія, топографія, гілки, ділянки кровопостачання, анастомози. 3.Артерії гомілки та стопи. Гілки, топографія, ділянки кровопостачання.	2
	Змістовий модуль16. Черепні та спинномозкові	

	нерви.	
2.10	<i>Вегетативна іннервація органів. Вегетативні нутроцеві вузли голови і шиї.</i> 1.Особливості вегетативної іннервації органів голови і шиї. 2.Вегетативні вузли голови і шиї.Клінічне значення.	2
	Разом годин	154

Увага!

Кожен здобувач освіти повинен виконати всі теми з самостійної роботи що не входять до плану аудиторних занять на задовільну оцінку на платформі eAristo протягом вивчення навчальної дисципліни. Якщо теми не складені, тоді студент недопущений до складання екзамену!

Індивідуальні завдання: індивідуальна робота, яка здійснюється за персоналізованим завданням під керівництвом викладача кафедри анатомії людини, під час виконання якої здобувач вищої освіти може отримати методичну допомогу у вигляді індивідуальної консультації. Така робота може включати вивчення окремих розділів навчальної дисципліни, виконання творчої роботи, роботу з використанням комп'ютерної техніки тощо. Ці завдання можуть бути навчального, навчально- дослідного, творчого характеру тощо. Головна їх мета - поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі вищої освіти набувають у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Індивідуальні завдання видаються студентам у терміни, передбачені робочим планом дисципліни, і виконуються кожним студентом самостійно при консультуванні викладачем. У випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання можуть залучатися декілька здобувачів вищої освіти, але результат їх роботи оцінюється кожному окремо.

Видами індивідуальних навчальних завдань є:

1. Опрацювання додаткових матеріалів під час підготовки до участі в I і II етапах Всеукраїнської студентської олімпіади з навчальної дисципліни «Анатомія людини».
2. Опрацювання літературних джерел, необхідних для виконання самостійних наукових досліджень і підготовка за їх результатами наукових публікацій і доповідей, створення презентацій.
- 3.Написання тез і матеріалів доповідей.
4. Робота зі словниками, довідниками, фаховою літературою.
5. Підготовка презентацій, виготовлення наочних засобів навчання (таблиці, макропрепарати). Оцінка за індивідуальну роботу виставляється за традиційною шкалою та впливає на поточну успішність здобувача вищої освіти.

Перелік теоретичних питань для підготовки здобувачів вищої освіти до екзамену

з навчальної дисципліни «Анатомія людини»
Перелік екзаменаційних питань з ОК 8 «Анатомія людини»

1. Зуби нижньої щелепи, джерела іннервації.
2. Спинний мозок: топографія, внутрішня будова.
3. М'язи шиї: класифікація, топографія.
4. Будова верхньої щелепи.
5. Шлунок: будова, топографія, функція.
6. Будова язика: описати і продемонструвати на препаратах.
7. Постійні зуби. Послідовність та терміни їх прорізування.
8. Фасції шиї.
9. VIII пара черепних нервів. Провідні шляхи слуху та рівноваги.
10. Жувальні м'язи. Будова, функція, кровопостачання, іннервація.
11. Нирки: топографія, будова, оболонки.
12. Класифікація ребер. Будова ребер: описати і продемонструвати на препаратах.
13. Привушні залози, топографія та джерела їх кровопостачання.
14. Борозни та звивини верхньобічної поверхні півкуль великого мозку.
15. Класифікація з'єднань кісток.
16. Тимчасові зуби. Послідовність та терміни прорізування.
17. Загальна характеристика залоз внутрішньої секреції.
18. Відділи черепа: описати та продемонструвати на препаратах. Мозковий череп: відділи, назвати і продемонструвати на препараті кістки, які утворюють склепіння і основу черепа.
19. Гілки черевної частини аорти. Особливості їх розподілу та анастомози.
20. Легені: топографія, зовнішня будова.
21. Сконева кістка: частини – описати і продемонструвати на препараті та на черепі. Пропонувати хід каналу лицевого нерва, сонного каналу та м'язово-трубного каналу.
22. Кісткове піднебіння: утворення, канали.
23. Оболонки ока.

- 24.Верхня щелепа: частини, відростки, їх будова; описати і продемонструвати на препараті.
- 25.Язикоглотковий нерв. Ділянки іннервації.
- 26.Череп новонародженого. Тім'ячка.
27. Нижня щелепа: частини, їх будова; описати і продемонструвати на препараті.
- 28.Піднижньощелепні залози: будова, джерела їх кровопостачання.
- 29.Проміжний мозок: відділи, функція
- 30.Скронева ямка та підскронева ямки: межі, вміст, сполучення; описати і продемонструвати на препараті черепа.
31. Кістки лицевого черепа та види їх з'єднань.
- 32.Медіальна петля: склад волокон, розміщення у стовбурі головного мозку.
- 33.Гілки підключичної частини плечового сплетіння. Іннервація шкіри верхньої кінцівки.
- 34.Мигдалики. Топографія, будова, функція.
- 35.Ядро очного яблука.
- 36.Топографія шиї: піднижньощелепний та сонний трикутники – межі, клінічне значення.
- 37.М'язи шиї, надпід'язикова група.
- 38.Допоміжний апарат органа зору.
- 39.Глотка: частини, топографія, м'язи.
- 40.Під'язикові залози. Топографія, будова, функція.
- 41.Внутрішня сонна артерія: топографія, відділи, ділянки кровопостачання
- 42.Симпатичний відділ вегетативної нервової системи.
- 43.Перша гілка трійчастого нерва. Ділянки іннервації.
- 44.Будова бронхіального дерева.
- 45.Парасимпатичний відділ вегетативної нервової системи.
- 46.Нижня щелепа: будова, місця прикріплення м'язів.
- 47.Плечовий суглоб, особливості його будови.

- 48.Провідні шляхи больової, температурної та тактильної чутливості від обличчя.
- 49.Трійчастий нерв: загальна характеристика, гілки.
- 50.Тонка кишка: відділи, топографія, будова, функція, відношення до очеревини.
- 51.Кістки таза, їх сполучення.
- 52.Піднижньощелепні залози. Топографія, будова, функції.
- 53.Зовнішня основа черепа: отвори та їх призначення.
- 54.Міжсистемні та внутрішньосистемні венозні анастомози.
- 55.Зуби: частини зуба, тканини зуба, поверхні коронки зуба.
56. Велике та мале кола кровообігу.
- 57.Постійні зуби: формули.
- 58.Малі слинні залози. Топографія, будова, функції.
- 59.Клиноподібна кістка: її частини, отвори та їх призначення.
- 60.Щитоподібна та прищитоподібні залози: топографія, будова, функція.
- 61.Друга гілка трійчастого нерва. Ділянки іннервації.
- 62.Підключична артерія: топографія, гілки і ділянки кровопостачання.
- 63.Скронево-нижньощелепний суглоб.
64. Лімфо-епітеліальне кільце глотки.
- 65.Судини і нерви серця.
- 66.Суглоб: визначення, основні компоненти суглоба: описати і продемонструвати на препаратах. Додаткові компоненти суглобів: назвати, описати і продемонструвати на препаратах.
- 67.Третя гілка трійчастого нерва. Ділянки іннервації.
- 68.Провідні шляхи пропріоцептивної чутливості мозочкового напрямку.
- 69.Трахея і бронхи: будова, топографія.
- 70.Джерела кровопостачання та іннервації жувальних м'язів.
- 71.Медіальна та задня групи м'язів стегна.
- 72.Шийне сплетення: топографія, гілки, ділянки іннервації.
- 73.Лицевий нерв. Ділянки іннервації.

- 74.Мозочок: будова, ядра, топографія.
- 75.Яєчко: будова, топографія, функції.
- 76.V пара черепних нервів. Локалізація, та функціональна характеристика ядер.
- 77.М'язи голови. Особливості будови м'язів лиця.
- 78.Спинномозковий нерв: утворення, гілки.
- 79.Анатомія постієних зубів: терміни прорізування.
- 80.Периферичні органи імунної системи: будова лімфатичного вузла.
- 81.Будова скелета верхньої кінцівки.
- 82.Тимчасові зуби: терміни прорізування.
- 83.Сіра і біла речовина півкуль мозку.
- 84.Внутрішня поверхня основи черепа: отвори, їх призначення.
- 85.Постійні зуби. Групи. Формули постійного прикуса.
- 86.Центральні органи імунної системи.
- 87.Пірамідні провідні проекційні шляхи.
- 88.Тимчасові зуби. Групи. Формули молочного прикуса.
- 89.XII пара черепних нервів.
- 90.Вікові, статеві, індивідуальні особливості черепа.
- 91.Поняття про прикус та центральну оклюзію. Нормальний прикус.
- 92.Загальна характеристика вегетативної (автономної) нервової системи.
- 93.З'єднання кісток черепа, види швів.
- 94.Лицевий відділ черепа. Очна ямка: стінки, вміст, сполучення.
- 95.Верхня порожниста вена: топографія, корені, притоки.
- 96.II пара черепних нервів. Провідні шляхи зорового аналізатора.
- 97.Сечовід: частини, топографія, звуження, рентгенанатомія сечовода.
- 98.Ворітна вена: утворення (корені), ділянки збору венозної крові; топографія.
- 99.Топографія шиї: бічний трикутник, границі, клінічне значення. Описати і продемонструвати на препараті.
- 100.Блукаючий нерв. Локалізація і функціональна характеристика ядер.

101. Підшлункова залоза: топографія, будова, функція.
102. Провідний шлях больової та температурної чутливості від шкіри тулуба.
103. Ротова порожнина. Відділи, межі.
104. Венозні синуси твердої мозкової оболонки.
105. Сконева кістка: її частини, відростки, вікові особливості.
106. М'яке піднебіння. Будова, функція, іннервація.
107. Зовнішнє вухо, його частини, будова і функціональне значення.
108. Лімфатичний вузол як орган.
109. Будова нижньої щелепи.
110. Печінка: будова, топографія, особливості кровопостачання.
111. Очна ямка, її стінки. Взаємовідношення з іншими топографічними утвореннями лицевого черепа.
112. Тверде піднебіння. Будова. Особливості слизової оболонки твердого піднебіння.
113. М'язи живота: класифікація, будова, функції.
114. Оболонки спинного мозку та їх простори.
115. Зуби нижньої щелепи, джерела кровопостачання та іннервації.
116. Внутрішнє вухо. Будова кісткового лабіринту .
117. Слабкі місця стінок черевної порожнини.
118. Зуби верхньої щелепи, джерела кровопостачання та іннервації.
119. Зовнішня сонна артерія: топографія, гілки і ділянки кровопостачання.
120. Сконево-нижньощелепний суглоб. Будова та аналіз рухів.
121. Під'язикові залози: джерела їх кровопостачання та іннервації.
122. Сконева ямка, її межі та вміст.
123. Загальна та зовнішня клубові артерії, їх гілки.
124. Внутрішня сонна артерія: частини, гілки, ділянки кровопостачання.
125. Задні гілки спинномозкових нервів: склад волокон, топографія, ділянки іннервації.
126. Склепіння черепа: описати і продемонструвати на препаратах.

- 127.Привушні слинні залози, джерела їх симпатичної та парасимпатичної іннервації.
- 128.Атланта-потиличне з'єднання: будова, аналіз рухів.
- 129.Бічні шлуночки мозку. Шляхи відтоку спинномозкової рідини.
- 130.Піднижньощелепні й під'язикові слинні залози, кровопостачання, іннервація, шляхи відтоку лімфи.
- 131.Товста кишка: її топографія, відділи, будова, відношення до очеревини.
- 132.Кульшовий суглоб: будова, рухи.
- 133.Привушні слинні залози. Топографія, будова, функція.
- 134.Кістки, які утворюють мозковий відділ черепа – особливості будови покривних кісток черепа.
- 135.Надниркова залоза: топографія, будова, функція.
- 136.Малі слинні залози, топографія, джерела їх іннервації.
- 137.XI пара черепних нервів.
138. Лімфатичні вузли голови.
- 139.Язик, джерела іннервації
- 140.Лімфатичні вузли шиї.
- 141.Крилопіднебінна ямка, її межі та сполучення.
- 142.Присінок рота, особливості будови його слизової оболонки.
- 143.Грудна та права лімфатична протока: топографія.
- 144.Фасції шиї. Клітковинні простори.
- 145.Носова порожнина: стінки, сполучення.
- 146.Жувальні м'язи: кровопостачання, іннервація.
- 147.Симпатичний стовбур.
- 148.Губи, щоки: анатомічна будова, вади розвитку.
- 149.Внутрішня сонна артерія та її гілки.
- 150.З'єднання нижньої кінцівки.
- 151.Язик, зовнішня та внутрішня будова.
- 152.Анатомія середнього вуха.
- 153.Внутрішня сонна артерія, її гілки, анастомози.

- 154.Крилопіднебінна ямка. Топографія, вміст.
- 155.Діафрагма, її частини, будова, функція.
- 156.Внутрішня яремна вена: топографія, ділянки збору венозної крові.
- 157.М'язи лиця. Класифікація, будова, функція.
- 158.Черепні нерви: загальна характеристика, класифікація.
- 159.З'єднання між першим та другим шийними хребцями, біомеханіка рухів.
- 160.Кістки лицевого черепа. Будова піднебінної кістки.
- 161.Передня група гілок зовнішньої сонної артерії, ділянки кровопостачання.
- 162.Провідний шлях смакового аналізатора.
- 163.Порожнина носа, носові ходи. Взаємовідношення з іншими топографічними утворами черепа.
- 164.Орган слуху та рівноваги: загальний план будови і функціональні особливості.
- 165.Верхня щелепа, верхньощелепна пазуха та її стінки.
- 166.Великі слинні залози, джерела іннервації.
- 167.Перикард: будова, топографія.
- 168.Прикус, визначення, види. Поняття про оклюзію.
- 169.М'язи голови: класифікація. Жувальні м'язи: будова, функції.
- 170.Око: частини, топографія, будова, функції.
- 171.Артеріальне коло мозку: топографія, утворення, функціональне значення.
- 172.Жувальні м'язи, джерела кровопостачання та іннервації.
- 173.Серце: топографія, будова, кровопостачання, іннервація.
- 174.Нюховий мозок, його центральний і периферичний відділи.
- 175.Щоки: будова, особливості слизової оболонки.
- 176.Особливості кровообігу плода.
- 177.VI пари черепних нервів: топографія і ділянки іннервації.
- 178.Проміжний нерв. Ділянки іннервації.
- 179.Серце: провідна система.
- 180.Нирки: топографія, фіксуючий апарат.

**Перелік практичних навичок до змістових модулів
з навчальної дисципліни «Анатомія людини»**

Знати і вміти показувати на препаратах та визначати:

Хребець
Шийні хребці
Грудні хребці
Поперекові хребці
Крижова кістка
Ребро
Груднина
Лобова кістка
Тім'яна кістка
Потилична кістка
Клиноподібна кістка
Скронева кістка
Решітчаста кістка
Верхня щелепа
Нижня щелепа
Нижня носова раковина
Сльозова кістка
Носова кістка
Леміш
Піднебінна кістка
Вилична кістка
Під'язикова кістка
Склепіння черепа
Скронева ямка
Підскронева ямка
Крило-піднебінна ямка
Передня черепна ямка
Середня черепна ямка
Задня черепна ямка
Борозна верхньої стрілової пазухи (череп)
Борозна поперечної пазухи (череп)
Борозна сигмоподібної пазухи (череп)
Зовнішня основа черепа
Кісткове піднебіння
Очна ямка
Кісткова носова порожнина
Лопатка
Ключиця
Плечова кістка
Променева кістка
Ліктьова кістка
Кістки кисті
Зап'ясткові кістки
П'ясткові кістки

Кульшова кістка
Клубова кістка
Сіднична кістка
Лобкова кістка
Таз
Тазова порожнина
Великий таз
Малий таз
Стегнова кістка
Наколінник
Великогомілкова кістка
Малогомілкова кістка
Кістки стопи
Заплеснові кістки
Плеснові кістки
Кістки пальців (фаланги)
З'єднання черепа
Шви черепа
Тім'ячка черепа
Синхондрози черепа
Скронево-нижньощелепний суглоб
Атланта-потиличний суглоб
З'єднання хребтового стовпа
З'єднання грудної клітки
З'єднання верхньої кінцівки
Плечовий суглоб
Ліктьовий суглоб
Променево-зап'ястковий суглоб
Міжзап'ясткові суглоби
Середньозап'ястковий суглоб
Міжп'ясткові суглоби
П'ястково-фалангові суглоби
Міжфалангові суглоби кисті
З'єднання нижньої кінцівки
Кульшовий суглоб
Колінний суглоб
Велико-малогомілковий суглоб
Надп'ястково-гомілковий суглоб
Поперечний суглоб заплесна
Заплесно-плеснові суглоби
Міжплеснові суглоби
Плесно-фалангові суглоби
Міжфалангові суглоби стопи
М'язи спини
М'язи грудної клітки
Діафрагма
М'язи живота

Біла лінія
Пупкове кільце
Пахвинний канал
М'язи лица
Жувальні м'язи
М'язи шиї
Піднижньощелепний трикутник
Сонний трикутник
Лопатково-трахеальний трикутник
Лопатково-ключичний трикутник
М'язи верхньої кінцівки
М'язи нижньої кінцівки
Присінок рота
Власне ротова порожнина
Піднебіння
Ясна
Зуби
Язик
Ротові залози
Під'язикова залоза
Піднижньощелепна залоза
Привушна залоза
Зів
Глотка
Стравохід
Шлунок
Тонка кишка
Дванадцятипала кишка
Порожня кишка
Клубова кишка
Товста кишка
Сліпа кишка
Червоподібний відросток
Ободова кишка
Пряма кишка
Печінка
Жовчний міхур
Міхурова протока
Спільна жовчна протока
Підшлункова залоза
Очеревина
Брижа тонкої кишки
Брижа поперечної ободової кишки
Брижа червоподібного відростка

Брижа сигмоподібної ободової
кишки
Великий чепець
Малий чепець
Зв'язки печінки
Ніс
Носова порожнина
Верхній носовий хід
Середній носовий хід
Нижній носовий хід
Спільний носовий хід
Приносові пазухи
Гортань
Надгортанник
Трахея
Бронхи
Легені
Плевра
Середостіння
Нирка
Сечовід (правий, лівий)
Сечовий міхур
Яєчко
Над'яєчко
Сім'яний канатик
Сім'явиносна протока
Сім'яний пухирець
Передміхурова залоза
Статевий член
Чоловічий сечівник
Калитка
Яєчник
Матка
Маткова труба
Піхва
Зовнішні жіночі статеві органи
Жіночий сечівник
Промежина
Щитоподібна залоза
Надниркова залоза (права, ліва)
Гіпофіз
Шишкоподібна залоза
Загруднинна залоза (тимус)

Спинний мозок
Головний
мозок
Стовбур головного мозку
Довгастий мозок
Міст
Середній мозок
Міст
Четвертий шлуночок
Ромбоподібна ямка
Середній мозок
Водопровід мозку
Міжніжкова ямка
Червоне ядро

Чорна речовина
Мозочок
Проміжний мозок
Таламус
Епіталамус
Метаталамус
Гіпоталамус
Третій шлуночок
Півкуля великого мозку
Верхньобічна поверхня великого
мозку
Лобова частка
Тім'яна частка
Скронева частка

Потилична частка
Присередня і нижня поверхні
Півкулі великого мозку
Мозолисте тіло
Склепіння
Основні ядра
Бічні шлуночки
Морський коник
Міжшлуночковий отвір
Зовнішня капсула кінцевого мозку
Внутрішня капсула кінцевого
мозку
Передня ніжка внутрішньої
капсули
Коліно внутрішньої капсули
Задня ніжка внутрішньої капсули
Спинномозкова тверда оболонка
Тверда оболонка головного мозку
Пазухи твердої оболонки
Верхня стрілова пазуха
Нижня стрілова пазуха
Пряма пазуха
Потилична пазуха
Поперечна пазуха
Стік пазух
Сигмоподібна пазуха
Печериста пазуха
Клино-кам'яна пазуха
Верхня кам'яниста пазуха
Нижня кам'яниста пазуха
Павутинна оболонка головного
мозку
Спинномозкова павутинна
оболонка
М'яка оболонка головного мозку

Серце
Основа серця
Верхівка серця
Груднинно-реброва поверхня серця
Діафрагмова поверхня серця
Легенева поверхня (права, ліва)
Аорта (на серці)
Верхня порожниста вена
Нижня порожниста вена
Легеневий стовбур
Праве передсердя
Ліве передсердя
Міжпередсердна перегородка
Правий шлуночок
Лівий шлуночок серця
Міжшлуночкова перегородка
Ендокард
Міокард
Епікард
Перикард (осердя)
Права вінцева артерія серця
Вінцева пазуха
Аорта
Плечо-головний стовбур

Загальна сонна артерія (права, ліва)
Зовнішня сонна артерія
Верхня щитоподібна артерія
Язикова артерія
Лицева артерія
Потилична артерія
Задня вушна артерія
Висхідна глоткова артерія
Поверхнева скронева артерія
Верхньощелепна артерія
Нижня коміркова артерія
Середня оболонна артерія
Внутрішня сонна артерія
Підключична артерія (права, ліва)
Хребтова артерія
Основна артерія
Задня мозкова артерія
Внутрішня грудна артерія
Щито-шийний стовбур
Нижня щитоподібна артерія
Реброво-шийний стовбур
Поперечна артерія ший
Артеріальне коло мозку

Внутрішня яремна вена
Лицева вена
Занижньощелепна вена
Зовнішня яремна вена
Передня яремна вена
Верхня порожниста вена
Плецо-головна вена (права, ліва)
Грудна аорта
Черевна аорта
Спільна клубова артерія
Внутрішня клубова артерія
Спільна клубова вена (права, ліва)
Нижня порожниста вена
Внутрішня клубова вена
Ворітна печінкова вена
Верхня брижова вена
Нижня брижова вена
Селезінкова вена
Пахвова артерія
Плецова артерія
Променева артерія
Ліктьова артерія
Підключична вена
Зовнішня клубова артерія
Стегнова артерія
Підколінна артерія
Передня великогомілкова артерія
Задня великогомілкова артерія
Зовнішня клубова вена
Стегнова вена
Велика підшкірна вена
Глибока стегнова вена
Підколінна вена
Мала підшкірна вена

Спинномозкові нерви

Шийне сплетення
Плецове сплетення
Серединний нерв
Ліктьовий нерв
Променевий нерв
Пахвовий нерв
Присередній шкірний нерв плеча
Присередній шкірний
нерв передпліччя
Міжреброві нерви
Поперекове сплетення

Клубово-підчеревний нерв
Клубово-пахвинний нерв
Статевостегновий нерв
Бічний шкірний нерв стегна
Затульний нерв
Стегновий нерв
Крижове сплетення
Сідничий нерв
Великогомілковий нерв
Черепні нерви
Зоровий нерв (II пара)
Окоруховий нерв (III пара)
Блоковий нерв (IV пара)
Трійчастий нерв (V пара) та його
вузол
Очний нерв (1 гілка V пари)
Верхньощелепний нерв (2 гілка V
пари)
Нижньощелепний нерв (3 гілка V
пари)
Вушно-скроневий нерв
Язиковий нерв
Нижній комірковий нерв
Відвідний нерв (VI пара)
Лицевий і проміжний нерви (VII
пара)
Присінково-завитковий нерв (VIII
пара)
Язикоглотковий нерв (IX пара)
Блукаючий нерв (X пара)
Поворотний гортанний нерв
Передній і задній блукаючі стовбури
Додатковий нерв (XI пара)
Під'язиковий нерв (XII пара)
Симпатичний стовбур
Вузли симпатичного стовбура
Міжвузлові гілки симпатичного
стовбура
Великий нутрощевий нерв
Малий нутрощевий нерв

Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

Система поточного та підсумкового контролю

Контрольні заходи оцінювання навчальної діяльності студентів включають поточний контроль знань, умінь і навичок студентів.

Контрольні заходи базуються на принципах: відповідності стандартам вищої освіти; використання стандартизованої та уніфікованої системи діагностики, спрямованої на застосування знань; визначеності критеріїв оцінювання; об'єктивності та прозорості технології контролю.

Викладач обов'язково оцінює успішність студента на кожному занятті за чотирибальною (традиційною) шкалою. Критерії оцінювання визначені робочою навчальною програмою з дисципліни «Анатомія людини» за таб.№1.

Оцінка успішності є інтегрованою (оцінюються всі види роботи студента як під час підготовки до заняття, так і під час заняття) за критеріями, які доводяться до відома студентів на початку вивчення дисципліни. Конвертація поточної оцінки, виставленої за традиційною 4-бальною шкалою, в багатобальну на кожному занятті не проводиться.

Таблиця 1. Стандартизовані узагальнені критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти в ПДМУ

За 4-бальною шкалою	Оцінка ЕКТС	Критерії оцінювання
5 (відмінно)	A	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили, володіє не менш ніж 90% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
4 (добре)	B	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартизованих ситуаціях, самостійно виправляє помилки, кількість яких незначна, володіє не менш ніж 85% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

	C	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом науково-педагогічного працівника, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок, володіє не менш ніж 75% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
3 (задовільно)	D	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень з допомогою науково-педагогічного працівника може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих, володіє не менш ніж 65% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	E	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні. володіє не менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
2 (незадовільно)	FX	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину матеріалу, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.
	F	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, володіє менш ніж 60% знань з теми як під час опитування, та усіх видів контролю.

Таблиця №2. Уніфікована таблиця відповідності балів за поточну успішність балам за ПМК, екзамен, та традиційній чотирьохбальній оцінці

Середній бал за поточну успішність	Бали за поточну успішність з модуля	Бали за ПМК з модуля/ або іспит	Бали за модуль та/або іспит (А*24 + А* 16)	Категорія ЄКТС	За 4-бальною шкалою	
1	2	3	4	5	6	
2	48	32	80	F FX	2 незадовільно	
2.1	50	34	84			
2.15	52	34	86			
2.2	53	35	88			
2.25	54	36	90			
2.3	55	37	92			
2.35	56	38	94			
2.4	58	38	96			
2.45	59	39	98			
2.5	60	40	100			
2.55	61	41	102			
2.6	62	42	104			
2.65	64	42	106			
2.7	65	43	108			
2.75	66	44	110			
2.8	67	45	112			
2.85	68	46	114			
2.9	70	46	116			
2.95	71	47	118			
3	72	50*	122			E
3.05	73	50*	123			
3.1	74	50	124			
3.15	76	50	126			
3.2	77	51	128			
3.25	78	52	130	D		
3.3	79	53	132			
3.35	80	54	134			
3.4	82	54	136			
3.45	83	55	138			
3.5	84	56	140			
3.55	85	57	142			
3.6	86	58	144			
3.65	88	58	146			
3.7	89	59	148			

1	2	3	4	5	6	
3.75	90	60	150	С	4 добре	
3.8	91	61	152			
3.85	92	62	154			
3.9	94	62	156			
3,95	95	63	158			
4	96	64	160			
4,05	97	65	162			
4,1	98	66	164			
4,15	100	66	166			
4,2	101	67	168			
4.25	102	68	170	В	5 відмінно	
4.3	103	69	172			
4,35	104	70	174			
4.4	106	70	176			
4.45	107	71	178			
4.5	108	72	180			
4.55	109	73	182	А		
4.6	110	74	184			
4.65	112	74	186			
4.7	113	75	188			
4.75	1 14	76	190			
4.8	1 15	77	192			
4.85	1 16	78	194			
4,9	118	78	196			
4,95	119	79	198			
5	120	80	200			

До **екзамену** допускаються здобувачі вищої освіти, які не мають невідпрацьованих пропущених аудиторних занять, лекцій, набрали мінімальну кількість балів не меншу за 72 (що відповідає середньому балу 3,0 за поточну успішність), виконали всі вимоги з навчальної дисципліни, які передбачені робочою навчальною програмою з дисципліни: позитивні оцінки з змістовних модулів, виконали фінансові зобов'язання згідно укладених угод (на навчання, проживання в гуртожитку та ін.), про що отримали відмітку в індивідуальному навчальному плані про допуск до сесії у декана (заступника декана) факультету.

Екзамен проводиться в один день у два етапи: комп'ютерне тестування та теоретична складова. На першому етапі в день екзамену в кафедральному комп'ютерному класі здобувачі вищої освіти проходять тестування за 20 питаннями (час на виконання – 20 хвилин) з університетської бази КТІ-1 для відповідної дисципліни. Кожна правильна відповідь за тестове завдання при складанні комп'ютерного контролю зараховується як 1 бал (максимально в сумі за перший етап, відповідно 20 балів). Результат складання здобувачем вищої освіти комп'ютерного контролю не є підставою для недопуску його до складання теоретичної частини екзамену.

Екзаменаційний білет містить три конкретних базових теоретичних (практично-орієнтованих) питання, сформульовані таким чином, щоб еталонна відповідь здобувача вищої освіти на кожне орієнтовно тривала до 3-5 хвилин. Питання охоплюють найбільш значущі розділи робочої навчальної програми, які

в достатній мірі висвітлені в літературних джерелах, рекомендованих як основні (базові) при вивченні навчальної дисципліни «Анатомія людини».

Екзаменаційні білети затверджуються на раді медичного факультету №1, підписуються деканом, або його заступником. Не допускається виконання на екзамені будь-яких додаткових завдань до білетів. Кожне питання екзаменаційного білету оцінюється в межах 0-20 балів. За підсумком складання комп'ютерного контролю та теоретичної частини іспиту здобувачу освіти виставляється сумарна оцінка від 0 до 80 балів, конвертація балів у традиційну оцінку не проводиться. За умов порушення здобувачем вищої освіти правил академічної доброчесності (п.2.2.5. Правил внутрішнього розпорядку) під час складання екзамену, отримані результати анулюються, студенту за відповідь виставляється оцінка “незадовільно».

У разі незгоди здобувача вищої освіти з оцінкою, отриманою за екзамен, здобувач вищої освіти має право подати апеляцію (у відповідності до «Положення про апеляцію результатів підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти»). Здобувачі вищої освіти які під час вивчення навчальної дисципліни «Анатомія людини» (за винятком КТІ та компонентів ЄДКІ) мали середній бал поточної успішності від 4,50 до 5,0 звільняються від складання екзамену і автоматично (за згодою) отримують підсумкову оцінку відповідно дододатку 1, при цьому присутність здобувача освіти на екзамені є обов'язковою. У разі незгоди з оцінкою, зазначена категорія здобувачів вищої освіти складає екзамен за загальними правилами.

До загальної кількості балів із дисципліни можуть додаватися **заохочувальні бали**.

Максимальна кількість – 20 балів. Сума балів із дисципліни та заохочувальних балів не повинна перевищувати 200 балів.

Заохочувальні бали зараховуються за:

- роботу у наукових студентських групах кафедр;
- участь у науковій роботі кафедр;
- участь в олімпіадах з дисциплін;
- виступи з доповідями на наукових і науково – практичних конференціях, семінарах, конгресах та публікаціях цих форумів;
- авторство або співавторство в статтях, опублікованих в наукових виданнях, деклараційних патентах.

Заохочувальні бали нараховуються здобувачам вищої освіти по закінченню вивчення дисципліни, після обговорення на кафедральному засіданні, за поданням завідувача кафедрою на ім'я декана факультету та підлягають обов'язковому затвердженню відповідною вченою радою факультету.

Право на визнання результатів навчання у **неформальній та інформальній освіті** поширюється на здобувачів усіх рівнів вищої освіти. При цьому визнання результатів проводиться у семестрі, який передуює семестру, у якому згідно з навчальним планом конкретної освітньої програми (надалі ОП) передбачено вивчення певної дисципліни. Обмеження зроблено з врахуванням ймовірності здобувача не підтвердити свої результати навчання у неформальній освіті. Університет може визнати результати навчання у неформальній та інформальній освіті в обсязі не більше 10% від загального обсягу по ОПП «Стоматологія». Обсяг підвищення кваліфікації шляхом неформальної або інформальної освіти

зараховується відповідно до визнаних результатів навчання, але не більше 30 годин або одного кредиту ЄКТС на рік. Здобувач вищої освіти звертається з заявою до ректора університету з проханням про визнання результатів навчання у неформальній освіті. До заяви можуть додаватися будь-які документи (сертифікати, свідоцтва тощо), які підтверджують ті вміння, які здобувач отримав під час навчання. Для визнання результатів навчання у неформальній освіті створюється наказом ректора фахова комісія. До неї входять: декан факультету, гарант освітньої програми на якій навчається здобувач, науково-педагогічні працівники, які викладають анатомію людини. Фахова комісія визначає метод оцінювання результатів навчання відповідно до навчального плану. Здобувача ознайомлюють з програмою навчальної дисципліни та переліком питань, які виносяться на підсумкове оцінювання. Також здобувача ознайомлюють з критеріями оцінювання та правилами оскарження результатів. Фахова комісія дає 10 робочих днів для підготовки здобувача до підсумкового контролю (з кожної дисципліни) та 20 робочих днів для написання письмової роботи (за наявності). Підсумковий контроль проходить у вигляді екзамену. Фахова комісія виставляє підсумкову оцінку за шкалою ЄКТС. Якщо здобувач отримав менше 60 балів, то йому не зараховуються результати навчання у неформальній і інформальній освіті. За підсумками оцінювання фахова комісія формує протокол у якому міститься висновок для деканату про зарахування чи не зарахування відповідної дисципліни. При перезарахуванні навчальних дисциплін відповідно до рішення фахової комісії до навчальної картки здобувача вносяться: назва дисципліни, загальна кількість годин/кредитів, оцінка та підстава щодо пере зарахування (номер протоколу). Здобувач звільняється від вивчення перезарахованої дисципліни у наступному семестрі. У разі негативного висновку фахова комісії щодо визнання результатів навчання здобувач має право звернути з апеляцією до ректора університету.

Методи навчання

1. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
2. Методи активізації, стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності – активні методи – проблемного викладу, частково пошукові, дослідницькі, евристичні, кейс-стаді, ділові ігри, бесіди, дискусії.
3. Методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Методи й форми контролю навчальних досягнень здобувачів освіти

Усний контроль:

- індивідуальне опитування;
- фронтальне опитування;

Письмовий контроль

- виконання контрольних письмових робіт (відповіді на запитання, виконання індивідуальних завдань);
- виконання тестових завдань різного рівня складності;
- контроль змістових модулів;

Комбіноване опитування

Комп'ютерний контроль

Самоконтроль

При вивченні навчальної дисципліни «Анатомія людини» ми використовуємо наступні методи:

- проведення тематичних дискусій під час лекцій та практичних занять;
- створюємо імітаційні завдання для кращого засвоєння матеріалу («лікар-хворий»), зокрема з найбільш важких з опанування тем;
- пропонуємо студентам підготовку мультимедійних презентацій з усіх розділів навчальної дисципліни, зокрема з тем винесених на самостійне опрацювання;
- проводимо навчально-виховний захід серед студентів «Брейн-ринг «Анатомія з гумором»», який мотивує студентів до більш глибокого вивчення нашої навчальної дисципліни.
- вербальні (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, інструктаж);
- наочні (спостереження, ілюстрація, демонстрація);
- практичні (самостійна робота з анатомічними препаратами, опанування студентами будови органів, систем органів людини; визначення на анатомічних препаратах топографо-анатомічних взаємовідносин органів і систем органів людини; оволодіння латинською термінологією відповідно до вимог міжнародної анатомічної номенклатури; оцінювання вікових, статевих та індивідуальних особливостей будови органів людини);
- дослідницькі (організація викладачем пошукової творчої діяльності студентів шляхом постановки нових проблем і проблемних завдань).

Форми контролю. Під час навчальних занять на кафедрі анатомії людини викладачі використовують індивідуальну та фронтальну перевірки знань, умінь і навичок студентів.

Підсумкова форма контролю представлена екзаменом.

Методичне забезпечення

- освітньо-пофесійна програма «Стоматологія»;
- робоча програма навчальної дисципліни;
- тематичний план практичних занять;
- мультимедійні презентації лекційного матеріалу з всього курсу навчальної дисципліни «Анатомія людини».
- плани лекцій з навчальної дисципліни «Анатомія людини».
- тестові та контрольні завдання для практичних занять з курсу навчальної дисципліни «Анатомія людини» у вигляді мультимедійних презентацій з поясненням правильної відповіді.
- питання та завдання для контролю засвоєння всіх розділів.
- перелік питань до екзамену, завдання для перевірки практичних навичок під час екзамену.
- мультимедійний інтерактивний комплекс «ОНІКО».
- кісткові та вологі препарати.

Рекомендована література

Базова (наявна в бібліотеці УМСА)

1. Анатомія людини: підручник у 3 томах / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін, А.І. Парахін, О.І. Ковальчук – Вид. 8-те, доопрацьоване – Вінниця: Нова книга, 2022. – 1200 с. : іл.
2. Анатомія людини / [Ковешніков В.Г., Бобрик І.І., Головацький А.С. та ін.]; за ред. В.Г.Ковешнікова – Львів: «Магнолія 2006», 2021. – Т.1. – 324 с.

3. Неттер Ф. Атлас анатомії людини /Ф. Неттер ; за ред. Л.Матешук-Вацеби. Медицина, 2023. – 655с.

Допоміжна

1. Особливості будови органів травної системи людини, їхній розвиток і вади: навчальний посібник /А.П.Степанчук, Я.А.Тарасенко. - 2 видання, доповн. та перероб. - Львів: Магнолія2006, 2021. -120 с.

16. Інформаційні ресурси

1. Анатомія людини. – Режим доступу : <http://anatomia.at.ua/>
2. Inner Body : [educational site]. - Access mode : <http://www.innerbody.com/> Anatomy Atlases is curated by Michael P. D'Alessandro, M.D. and Ronald A. Bergman, Ph.D. - Access mode : <http://www.anatomyatlases.org/>
3. Acland's Video Atlas of Human Anatomy / Wolters Kluwer. - Access mode : <https://aclandanatomy.com/>
4. 3d anatomy atlas. Human anatomy physiology. Human body anatomy 3d. Anatomy physiology flash cards. Atlas of human anatomy. Gray s anatomy. - Access mode : <http://www.anatomatlas.com/>
5. About Healthline Body Maps : interactive visual search tool/Healthline Media. - Access mode :<http://www.healthline.com/human-body-maps/male>
6. Zygote Body : 3D anatomical models of the human body / Zygote Media Group. - Access mode : www.zygotebody.com

Розробники: **професор закладу вищої освіти кафедри анатомії людини**
Володимир ГРИНЬ, доцент закладу вищої освіти кафедри анатомії людини
Олеся ТИХОНОВА, доцент закладу вищої освіти кафедри анатомії людини
Яна ТАРАСЕНКО.